

Markus Dahl Ystenes
Mathias Saksvik Baar

Nye kapitaldekningsregler

Strategier og virkninger for LOKALBANK Alliansen

Masteroppgave i Samfunnsøkonomi
Veileder: Ragnar Torvik
Juni 2024

Markus Dahl Ystenes
Mathias Saksvik Baar

Nye kapitaldekningsregler

Strategier og virkninger for LOKALBANK Alliansen

Masteroppgave i Samfunnsøkonomi
Veileder: Ragnar Torvik
Juni 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for økonomi
Institutt for samfunnsøkonomi

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på vår studietid ved NTNU. Arbeidet er utført av Markus Dahl Ystenes og Mathias Saksvik Baar i samarbeid med Lokalbank alliansen. Vi ønsker å takke vår veileder Ragnar Torvik for tilbakemeldinger, diskusjoner og nyttige råd gjennom semesteret. Videre ønsker vi å takke Kristian Lie-Pedersen hos Lokalbank for betydelig hjelp og veiledning i arbeidsprosessen.

Markus Dahl Ystenes

Mathias Saksvik Baar

Trondheim 03.06.2024

Sammendrag

I 2025 vil det nye kapitaldekningskravet CRR3/CRD 6 tre i kraft i Norge gjennom EØS. Regelverksendringene er ventet å gi små og mellomstore banker en betydelig reduksjon i kapitalkravet. Det betyr at norske sparebanker kan bli mer konkurransedyktige og kan nærme seg de store forretningsbankenes interne risikovekter (IRB). Oppgaven er skrevet i samarbeid med Lokalbank alliansen for å finne forventede endringer i kapitaldekning for de 10 bankene i alliansen. Oppgaven diskuterer også hvordan de bør tilpasse seg endringene. Vi benytter data levert av bankene som omfatter hovedsakelig bankenes eksponeringer og belåningsgrader (LTV).

Vi finner at alle bankene kan forvente kapitallettelse, men de eksakte virkningene varierer. I snitt kan bankene i Lokalbank forvente 1,93 prosent økning i kapitaldekning, der endringen varierer fra 0,45 prosent til 4,07 prosent. I resultatene diskuterer vi hvorfor bankene opplever ulike økninger i kapitaldekning. Studien fremhever viktigheten av å være fleksible og tilpasningsdyktige for å maksimere fordelene og minimere ulempene ved de nye reguleringene.

Abstract

In 2025, the new capital adequacy requirements CRR3/CRD 6 will come into effect in Norway through the EEA. The regulatory changes are expected to provide significant reductions in capital requirements for small and medium-sized banks. This means that Norwegian savings banks may become more competitive and approach the internal ratings-based (IRB) of large commercial banks. The study, conducted in collaboration with the Lokalbank alliance, aims to identify expected changes in capital adequacy for the 10 banks in the alliance. It also discusses how banks should adapt to these changes. We utilize data provided by the banks, primarily consisting of their exposures and Loan-To-Value (LTV) ratios.

We find that all banks can expect capital relief, but the exact effects vary. On average, banks in the Lokalbank Alliance can expect a 1.93 percent increase in capital adequacy, with changes ranging from 0.45 percent to 4.07 percent. In the results, we discuss why banks experience different increases in capital adequacy. The study highlights the importance of being flexible and adaptable to maximize the benefits and minimize the disadvantages of the new regulations.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
2.0 Teoretisk rammeverk.....	4
2.1 Bakgrunn og historien til sparebanker	4
2.2 Konkurransen i norsk banksektor.....	5
2.2.1 Sparebanker og forretningsbanker	5
2.2.2 Standardmetode og Internal Ratings-Based.....	6
2.2.3 Kundemarkedet.....	7
2.2.4 Markedsandeler	8
2.2.5 Herfindahl-Hirschman-indeksen	11
2.2.5 Obligasjoner med fortrinnsrett.....	13
2.3 Baselkomiteen	15
2.4 Kapitaldekningsregelverket – ny standardmetode	17
2.4.1 Massemarked.....	19
2.4.2 Eksponeringer sikret med pant i fast eiendom	20
2.4.3 Boliglån	21
2.4.4 Næringsseidomsån	22
3.0 Resultat og diskusjon.....	25
3.1 Deskriptiv data	25
3.2 Metode	25
3.3 Hovedresultater	27
3.3.1 Bank 1.....	28
3.3.2 Bank 2.....	29
3.3.3 Bank 3.....	29
3.3.4 Bank 4.....	30
3.3.5 Bank 5.....	30
3.3.6 Bank 6.....	31
3.3.7 Bank 7.....	32
3.3.8 Bank 8.....	32
3.3.9 Bank 9.....	33
3.3.10 Bank 10.....	34
3.4 Diskusjon.....	35
3.4.1 Massemarked.....	35
3.4.2 Konkurranssevne.....	36
3.4.4 Økt utlånsvolum	40

3.4.5 Diversifisering og bedre risikostyring	41
3.4.6 Styrking av bankens soliditet og tillit	42
3.4.7 Investering i teknologisk utvikling	42
3.4.8 Samfunnsengasjement	43
4.0 Konklusjon	44
<i>4.1 Videre forskning</i>	46
Referanseliste	47

1.0 Introduksjon

Banker er essensielle for å tilrettelegge for økonomisk vekst, da de tilbyr finansiering til privatpersoner, bedrifter, organisasjoner og statlige- og kommunale institusjoner. Bankene bidrar til økonomisk utvikling ved å gi lån til produktive aktiviteter, investere innskudd i verdipapirer og lette oppsamlingen av sparepenger. Bankinnskuddene er bankens forpliktelse, mens aktivaene består av lån til langsiktige prosjekter. Aktivaene har lang løpetid og lover låntakere at de ikke trenger å tilbakebetale lånene tidlig. På den andre siden har bankens forpliktelser kort løpetid da innskyttere kan få tilgang til pengene sine når som helst. Slik fungerer bankene som et mellomledd som omformer aktiva med lang løpetid til bankkontoer med kort løpetid. Dette kalles for løpetidstransformasjon (Norges Bank, 2022).

Bankvirksomhet innebærer risikoer som kan ha alvorlige konsekvenser for økonomi og det finansielle systemet. En tredjedel av amerikanske banker kollapset under den store depresjonen på 1930-tallet, mye grunnet «bank runs». De oppstår når bankens kunder blir bekymret over bankens eksistens og tar ut alle sparepengene samtidig. Bankenes reserver dekker ikke alle uttakene, og tvinges til å stenge ned virksomheten og går konkurs. Nobelprisen i økonomi 2022 gikk til Ben Bernanke, Douglas Diamond og Philip Dybvig, som demonstrerte viktigheten av finansielle institusjoner og hvordan lån, kreditt og risiko bør fordeles for å forhindre omfattende bankkollapser.

Det var på 1980-tallet prisvinnerne la grunnlaget for den moderne forskningen på bankregulering. Forskningen har bidratt til avgjørende elementer i den økonomiske politikken under finanskrisen 2008-2009 og under koronapandemien i 2020. Den forklarte hvordan finansinstitusjoner kan være en kilde til ustabilitet i ressursutnyttelsen og hvordan bankers insentiver til å ta mer risiko enn det som er samfunnsøkonomisk optimalt, gir impulser til lavkonjunkturer. Videre dannet de et rammeverk for å analysere hensiktsmessige reguleringer og beskrev en teoretisk modell der banker skaper likviditet til de som sparer, samtidig som låntakere har tilgang til langsiktig finansiering. Innsiktene i banksektoren danner grunnlaget for moderne bankregulering og illustrerer betydningen av et velfungerende bankreguleringsystem (Henriksen, 2016, s. 11-14).

Forskningen ga en løsning på bankenes sårbarhet i form av innskuddsforsikring fra staten. Når befolkningen vet at staten står for en garanti for pengene deres, vil de ikke lenger kjenne på

behovet for å ta ut pengene ved rykter om at banken skal gå konkurs. Dette forhindrer «bank runs». Teoretisk betyr eksistensen av innskuddsforsikring at den aldri trenger å bli brukt. Dette forklarer hvorfor en stor andel av verdens land har gjennomført slike ordninger. I Norge har vi regulerende organer som Finansdepartementet og Finanstilsynet som minimerer risikoen ved å gjennomføre ulike tiltak som sikrer trygg og fornuftig bankvirksomhet.

Tiltakene bidrar til å opprettholde god soliditet i det norske banksystemet. «Det er viktig i en tid med stor usikkerhet om den økonomiske utviklingen og økt fare for finansiell ustabilitet.» (Finansdepartementet, 2022). Et av de viktigste tiltakene er kapitalkrav som betyr at banker og andre finansinstitusjoner til enhver tid skal ha en prosentandel av et beregningsgrunnlag som reflekterer risikoen ved utlån og andre eksponeringer. Enkelt forklart er kapitaldekningsregelverkets formål å sørge for at bankene har tilstrekkelig kapital når det er behov for det. Kravene er fastsatt av Finansdepartementet i CRR/CRD IV-forskriften.

Den 27. juni 2023 ble Europaparlamentet og rådet for den Europeiske Unionen enige om innholdet i den mye omtalte «bankpakken 2021». Denne pakken inneholder endringer i kapitalkravsforordningen (CRR) og kapitalkravsdirektivet (CRD) som er innvotert i EØS-avtalen og utført i norsk lov. I 2025 vil det nye kapitaldekningskravet CRR3 og CRD 6 tre i kraft i Norge gjennom EØS. «Regelverksendringene kan gi små og mellomstore banker (standardmetode) med lav risiko en betydelig reduksjon i kapitalkravet.» (Norges Bank, 2023).

Dette betyr at norske sparebanker kan bli mer konkurransedyktige og standardmetodebanker (SM) kan nærme seg Internal Ratings-Based (IRB) bankers risikovekter. SM- og IRB-banker er to hovedmetoder som brukes til å beregne kapitalkravet for kredittrisiko. SM bruker forhåndsdefinerte risikovekter som er fastsatt av regulerende organer. IRB-banker har tillatelse fra regulatoriske organer til å bruke egne interne risikomodeller for å vurdere kredittrisikoen knyttet til sine utlån. Når IRB tar hensyn til flere faktorer, blir det mer presist enn SM og gir derfor ofte lavere kapitalkrav.

Beregningene fra Norges Bank (2023) viser at de nye reglene i gjennomsnitt kan øke standardmetodebankers rene kjernekapitaldekning med 3,6 prosent. «Den nye standardmetoden kan også bidra til bedre risikostyring, mer finmasket prising av lån og mer effektiv kapitalbruk.» (Norges Bank, 2023). Dette betyr likere kapitalkrav for lik risiko og kan spesielt gi bedret konkurransevne for små og mellomstore banker med lav risiko. I denne kategorien finner en

som regel banker som fokuserer på å betjene et bestemt geografisk område og er lokalt forankret i et lokalsamfunn. De operer ofte med en konservativ tilnærming til risiko og er ofte mindre eksponert mot komplekse finansielle instrumenter enn IRB-banker.

Lokalbank er en sparebankallianse som regelverksendringene kan ha betydelige virkninger for. Alliansen består av følgende 10 sparebanker (SM): Sparebank 68° Nord, Askim & Spydeberg Sparebank, Drangedal Sparebank, Nidaros Sparebank, Selbu Sparebank, Sparebanken Din Telemark, Stadsbygd Sparebank, Tolga-Os Sparebank, Ørland Sparebank og Aasen Sparebank. Videre i analysen anonymiserer vi bankene for å ivareta sensitiv informasjon om bankene. Vi har utarbeidet problemstillingen:

«Hva blir virkningen av nytt kapitaldekningsregelverk for Lokalbank-alliansen, og hvordan bør bankene tilpasse seg endringene?»

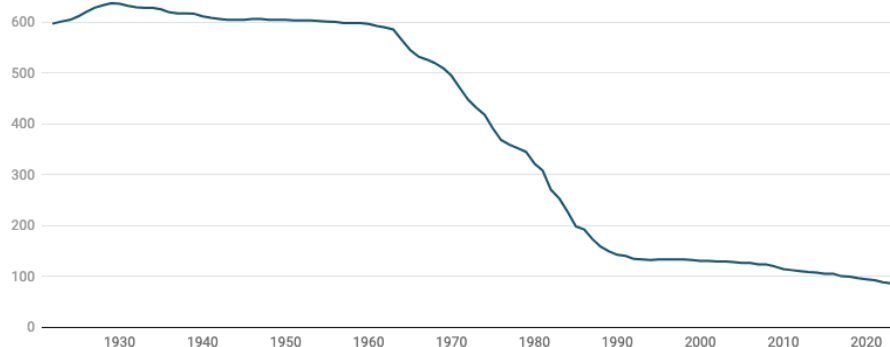
Vår tilnærming tar sikte på å gi et grundig innblikk i fordelene og kostnadene ved det nye regelverket for bankene, og dermed det finansielle systemet som helhet. Fokuset vil være på risikovekter for boliglån som utgjør hovedvekten av utlånsporteføljen til bankene i Lokalbank. Ved å bruke data fra Lokalbank og verktøy som Excel og Power BI, kan vi gjøre en grundig analyse av fremtidige risikovekter og kapitalkrav. Det samfunnsøkonomiske perspektivet i analysen er å se hvordan effektive reguleringer legger til rette for så stor verdiskapning som mulig, samtidig som sårbarheten fra finansielle institusjoner til økonomien minimeres. Å gjennomføre samfunnsøkonomiske analyser ved utforming av finansmarkedsregulering er essensielt for å oppnå mer presise kvantifiseringer av fordeler og ulemper, som leder til mer informerte og dermed bedre myndighetsbeslutninger over tid (Norges Bank, 2022).

2.0 Teoretisk rammeverk

2.1 Bakgrunn og historien til sparebanker

Sparebankenes historie er preget av fusjoner og oppkjøp. Christiania Sparebank ble stiftet i 1822 og er landets første sparebank. 26 år senere ble Norges første forretningsbank etablert med navnet Christiania Bank og Kreditkasse. I 1926 skiftet Christiania Sparebank navn til Oslo Sparebank, og senere til Sparebanken ABC etter en sammenslutning med Fellesbanken i 1985. I 1990 fusjonerte Sparebanken ABC med fire andre sparebanker på Østlandet og stiftet Sparebanken NOR. Sparebanken NOR omfattet rundt 100 lokale banker når de fusjonerte med Gjensidige Bank rundt årtusenskiftet. Sammen dannet de landets første aksjesparebank Gjensidige NOR Sparebank i 2002. I 2003 fusjonerte Gjensidige NOR med DnB og dannet DnB NOR. Fra 2013 er Norges største forretningsbank kjent som DNB og har stor innflytelse i det norske bankmarkedet.

Utviklingen i antall sparebanker i Norge har vært sterkt avtakende siden 1960-tallet. Dette skyldes blant annet en stor kommunereform i årene 1964 og 1965 som gjorde at mange sparebanker fulgte en naturlig utvikling i kommunesammenslåinger (figur 1). Etter innføringen av egenkapitalbevis i 1988 og bankkrisen i 1988-1993 har imidlertid kurven flatet ut, men trenden er fortsatt negativ grunnet forskjeller i konkurransevilkår i norsk banksektor (Thue, 2014, s. 12-18).

Figur 1: Antall sparebanker i Norge fra 1922 til 2022 (Finans Norge, 2024).

Mot slutten av 90-tallet begynte sparebanker å fusjonere seg i større bankallianser. Sparebank 1-alliansen ble opprettet i 1996 og består i dag av 11 banker. Eika Alliansen var etablert i 1997 og består i dag av over 50 lokalbanker. De Samarbeidende Sparebankene (DSS), opprettet i 2008, består av ni sparebanker. Lokalbank (offisielt LB Selskapet AS) ble stiftet 20. august

2019 og består av 10 frittstående sparebanker som tidligere var en del av Eika Alliansen. Hovedformålet med bankallianser er å styrke hver enkelt sparebank ved å dele ressurser og kunnskap. «Samarbeidet sikrer moderne, effektive tjenester og styrker vår konkurransekraft, til fordel for våre kunder og lokalsamfunn. Lokalbank samarbeider med nøye utvalgte partnere for å levere robuste finansielle produkter og tjenester.» (Lokalbank, 2024). Lokalbanks partnere er Brage Finans, Frende Forsikring, Norne Securities og Verd Boligkreditt.

2.2 Konkurransen i norsk banksektor

2.2.1 Sparebanker og forretningsbanker

Norske banker deles inn i to hovedtyper: forretningsbanker og sparebanker. Forretningsbanker stiftes normalt som aksjeselskap eller allmennaksjeselskap, der aksjonærene er eiere. Tradisjonelt er norske sparebanker organisert som selveiende institusjoner der egenkapitalen kommer fra samfunnet. Overskuddet blir deretter gitt tilbake til samfunnet i form av utdelinger og gaver til samfunnsnyttige formål. «Norske sparebanker representerer en viktig del av norsk banknæring både nasjonalt, regional og lokalt. Sammen med sparebankstiftelsene styrker sparebanknæringen samfunnet gjennom tilstedeværelse, tillit og rollen som samarbeidspartner.» (Sparebankforeningen, 2024). Bankene er ikke forpliktet, men forventes å støtte lokalsamfunnet ved å gi av overskuddet til lokale aktiviteter.

Sparebanker kjennetegnes i dag som enten selveiende institusjoner eller deleide institusjoner i form av egenkapitalbevis. Med dette menes at banken enten eies og kontrolleres av sine medlemmer, som oftest kunder og andre interessenter i lokalsamfunnet, eller er deleid av eksterne investorer gjennom egenkapitalbevis. Egenkapitalbevis gir eierne rett på en del av bankens overskudd og stemmerett på generalforsamlinger. «Sparebanker uten egenkapitalbevis har en egenkapital som består av samfunnskapital som ikke tilhører bestemte eiere [...] Sparebanker med egenkapitalbevis har egenkapital som delvis består av samfunnskapital og delvis eierandelskapital.» (Sparebankforeningen, 2024). Samfunnskapital kan være overskudd som er akkumulert over tid, donasjoner eller andre bidrag fra lokalsamfunnet. Begge modellene gir sparebanker muligheten til å støtte lokalsamfunnet og opprettholde sin rolle som en pålitelig og lokalt forankret bank.

Egenkapitalbevis ble innført i 1988 og er utviklet av sparebanknæringen. Det er et egenkapitalinstrument som i likhet med aksjer gir krav på en andel av bankens overskudd og

har blitt en viktig del av en sparebanks kapitalbase. Det er likevel noen klare forskjeller mellom egenkapitalbevis og aksjer. «Egenkapitalbevisene i en sparebank har ikke flertall i bankens øverste organ og representerer bare en bestemt andel av den samlede egenkapitalen i sparebanken.» (Sparebankforeningen, 2024). Fra 2002 fikk sparebankene tilgang til å omdanne seg til aksjesparebanker med en forutsetning om at minst 10 prosent av aksjene i sparebanken eies av den delen som omdannes til fond. Tall fra Sparebankforeningen viser at det i 2023 eksisterer 84 sparebanker i Norge. Sparebanker «har til formål fremme sparing ved å ta imot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere og å forvalte de midler foretaket rår over, uten at stifterne eller andre har rett til utbytte av virksomheten utover eventuell forrentning av grunnfondsbevis», står det i sparebankloven av 24. mai 1961 §1.

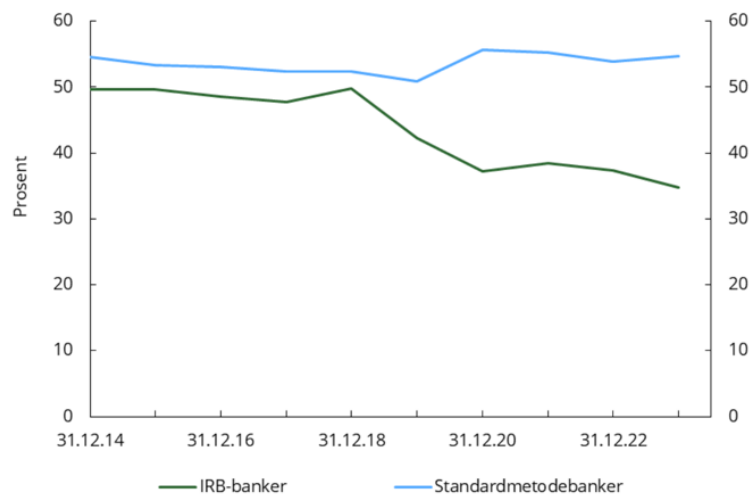
Sparebankene er alene for små til å opprette egne finanskonsern som kan tilby kapitalforvaltning, forsikringer og liknende. «Stordriftsfordeler betyr press på mindre banker til å gå inn i større enheter, som igjen løsriver bankidentiteten fra klart avgrensede lokale og regionale enheter.» (Thue, 2014, s. 408). Derfor er det hensiktsmessig for småbanker å slå seg sammen i bankallianser for å kunne konkurrere med større forretningsbanker. Digitalisering bidrar til å gjøre produksjonene av banktjenester mindre forankret i regioner og lokalmiljøer. Utviklingen av digitale tjenester og nettbanker, samt yngre og høyere utdannede kunder, fører til at bankene kan driftes fra sentraliserte områder og dra nytte av å være lokaliserte i finansielle sentre. Samtidig er kunder de siste tiårene blitt mindre knyttet til lokalbankene som også taler for en sentralisering av lokale sparebanker.

2.2.2 Standardmetode og Internal Ratings-Based

I 2007 åpnet Finanstilsynet for at de største norske bankene kunne beregne egne risikovekter (IRB-metoden). Rammeverket for kapitaldekning åpnet for ulike alternativer for å beregne kapitalen som trengs for å redusere kredittrisiko, herunder standardmetode (SM), Advanced Internal Ratings-Based (AIRB) og Foundation Internal Ratings-Based (FIRB). Videre i denne masteroppgaven vil AIRB og FIRB defineres som IRB. IRB-metoden ble utformet slik at den skulle gi bankene lavere kapitalkrav enn standardmetoden, og følgelig insentiver til å ta i bruk metoden. Selve formålet var å bidra til bedre risikostyring og mer effektiv kapitalbruk. For å kunne benytte seg av IRB-metoden må bankene søke om tillatelse fra Finanstilsynet.

De fem største norske bankene og Nordea Norge tok i bruk IRB-metoden i 2007. Hovedforskjellen for IRB-bankene sammenlignet med SM-bankene, er at de i større grad

benytter firma- og bankspesifikke data. Dette gjør de i bedre stand til å vurdere hvilke låntakere som skal få lån, og til hvilken rente. Det forventede tapet vil dekkes av bankens løpende inntjening som vil redusere faren for soliditetsproblemer, som igjen fører til en mer effektiv kapitalallokering i økonomien. Fra innføringen av IRB har vi hatt økende kapitalkrav i Norge som negativt har påvirket konkurransedyktigheten til sparebankene som benytter standardmetoden.

Figur 2: Risikovektet beregningsgrunnlag som andel av forvaltningskapital, SM- og IRB-banker (Finansielt utsyn, 2023).

Av figur 2 ser vi en økende konvergens mellom SM- og IRB-banker, og i 2024 er avstanden større enn noen gang med en differanse på omtrent 40 prosent i kapitalkrav på beregningsgrunnlaget. Dette reflekterer ulikheten i risikovurdering og kapitalallokering mellom de to tilnærmingene. Det er rimelig å anta at banker uten kapitalregulering ville tilpasset seg med mindre egenkapital enn det som er samfunnsøkonomisk optimalt. Dette er fordi bankene ønsker å investere penger i markedet istedenfor at de oppbevares på konto i beredskap (Norges Bank, 2022). Uten regulatoriske krav kan det føre til en underprising av risiko og belyser behovet for en egenkapitalbuffer hos bankene som motvirker økonomisk ustabilitet.

2.2.3 Kundemarkedet

I 2023 sjekket, forhandlet eller flyttet over halvparten av Norges lånekunder sine lånevilkår for å sikre seg bedre betingelser. Dette markerer et rekordhøyt nivå av aktivitet blant bankkunder i landet. Tilgang til økonomiske tjenester er nøkkelen til økonomisk og sosial deltakelse i samfunnet. God konkurranse blant banktjenesteleverandørene sikrer effektiv drift, lavere kostnader og innovasjon. Et variert bankmarked med et bredt spekter av produkter,

forretningsmodeller og strategier hjelper norske bankkunder ved å tilby dem valgmuligheter som møter deres unike behov. Det er særlig fire kategorier som trekkes frem blant bankkundene når de skal forklare hva som er det viktigste. Rente på lån, brukervennlighet, rente på innskudd og en rådgiver som kjenner ens personlige økonomi (Finans Norge, 2023). Beregninger gjort av Finansportalen.no (2024) viser at det koster 200 kroner å bytte bank hvis du skal flytte lånet ditt.

Bankundersøkelsen (2023) viser at det er aldersgruppen 30-44 år som flytter eller reforhandler banktjenester oftest. Av de som har flyttet eller reforhandlet minst én banktjeneste i løpet av 2022, svarte over 50 prosent at det var de selv som tok kontakt med banken. 20 prosent svarte at de hadde vært inne på bankens nettsider, mens seks prosent svarte at de hadde blitt kontaktet av en rådgiver fra banken. Et interessant resultat er at over 30 prosent av bankkundene som flyttet eller reforhandlet tjeneste, svarer at dette har gitt dem en årlig besparelse på over 5.000 kroner.

For å stimulere til bedre konkurranse i banksektoren, er det essensielt at kunder lett kan skifte bank eller benytte flere banker samtidig, samt enkelt kunne sammenligne ulike tilbud. Enklere bankbytte fremmer konkurranse, og regjeringen setter søkelys på å gjøre prosessen med å bytte bank så enkel som mulig. Kontonummerportabilitet, der kunden beholder sitt kontonummer ved bytte av bank, er et foreslått tiltak for å forenkle prosessen. Tidligere vurderinger har i midlertidig konkludert med at dette kan være kostbart, og eventuelle løsninger anbefales å bli gjennomført gjennom et felles EU/EØS-prosjekt.

Europakommisjonen vurderer fordelene og kostnadene ved en slik ordning, og en ny vurdering av Finansdepartementet vil bli gjort når rapporten er tilgjengelig. Internasjonalt finnes det andre bankbytteløsninger hvor betalinger automatisk omadresseres til den nye kontoen i en overgangsperiode (Finansdepartementet, 2023). For sparebanker er digitalisering og gode kundetjenester viktig for å opprettholde konkurransedyktigheten. Bankallianser, sammenslåinger og samarbeid har vært løsningen for å henge med i en stadig mer digitalisert banksektor, da teknologisk utvikling og kompetanse er svært kostbart for små banker.

2.2.4 Markedsandeler

Konkurransen i norsk banksektor kjennetegnes ved at markedet består av mange mindre sparebanker. Dette fører til at de større bankene i Norge har en betydelig lavere markedsandel

sammenlignet med banksektoren i Sverige, Danmark, Finland og Nederland. En rapport utarbeidet av Menon Economics (2023) forklarer hvordan lavere markedskonsentrasjon i Norge reflekterer mange mindre sparebanker med begrenset geografisk nedslagsfelt.

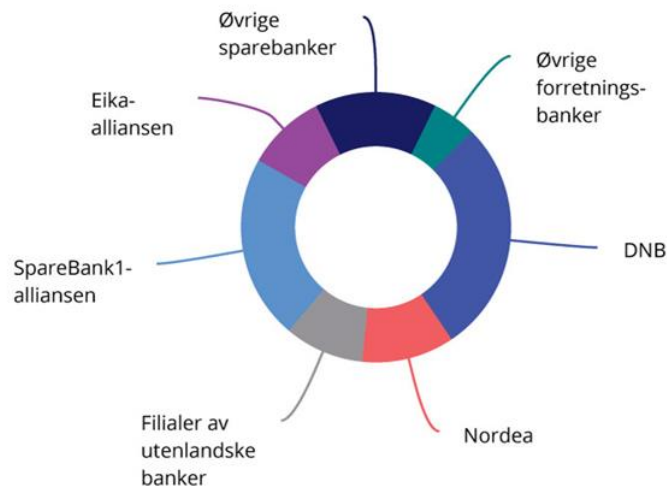
Økt konkurranse og redusert markedsrett kjennetegnes ved at mindre aktører øker sine markedsandeler på bekostning av større aktører. Lavere markedskonsentrasjon er en indikator på at konkurransen er velfungerende. Om markedet hadde vært fordelt på få banker, kunne bankene satt høyere priser uten risiko for å miste kundene sine. Dette på grunn av at færre banker gir konsumentene færre alternativer, og dermed reduserte muligheter til å bytte til en annen bank.

I Norge har DNB og Nordea tapt markedsandeler til små og mellomstore banker fra 2012 til 2022. DNB er den klart største banken i Norge med en markedsandel på 28 prosent, etterfulgt av Nordea med 11 prosent. Disse bankene er de to ledende bankene for utlån til personmarkedet og utgjør 39 prosent av totalmarkedet, som er lavere sammenlignet med tilsvarende andeler i øvrige land. I tillegg til redusert markedsrett, er høyere kundemobilitet og kostnadseffektivitet gode indikasjoner på høyere konkurranse i Norge.

Her til lands så byttet nær en fjerdedel av privatkundene leverandør av en eller flere finansielle tjenester i 2022. Andelen er på samme nivå med andelen som byttet i løpet av de siste fem årene i Finland og Nederland. Dette kan reflektere digitalisering i norske sparebanker som har ført til økt tilgjengelighet blant kunder i andre deler av landet, samt lavere driftskostnader grunnet automatisering og digitalisering av driften (Menon Economics, 2023). Bankallianser og samarbeid er som tidligere nevnt en viktig bidragsyter til digitaliseringen i norske sparebanker.

De norske bankene har i all hovedsak virksomhet kun hjemme i Norge og det er kun DNB som har en vesentlig virksomhet i utlandet. Det norske bankmarkedet drar nytte av et mangfoldig tilbud fra banker med varierte produkter, forretningsmodeller og strategier. Dette inkluderer lokale sparebanker med dybdekunnskap om det lokale næringslivet, større norske forretningsbanker som kan finansiere omfattende prosjekter, og utenlandske banker som kan tilføre stabilitet og mangfold til kredittilbudet, spesielt i økonomisk utfordrende tider. For å sikre et rettfærdig konkurransemiljø, er det viktig at alle banker operer under like vilkår, inkludert kapitalkrav. Figur 3 viser en oversikt over markedsandeler av samlede utlån i norsk banksektor fra 2023. Der ser vi at DNB og SpareBank 1-alliansen har de største andelene på 28

prosent og 22 prosent. Utenlandske filialer har en andel på 20 prosent. Sparebankene som ikke er en del av Eika-alliansen eller SpareBank1-alliansen, har en markedsandel på 15 prosent.

Figur 3: Markedsandeler av samlede utlån. Personmarked (Finansmarkedsmeldingen, 2023).

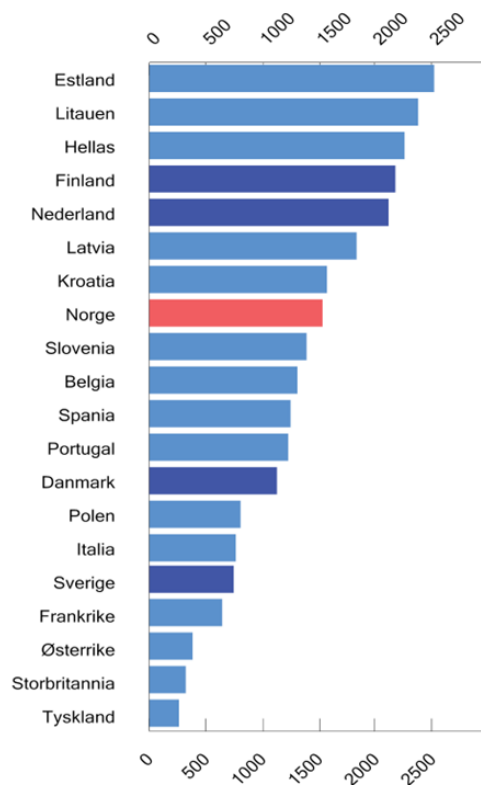
En annen interessant dynamikk i norsk banksektor er at sparebanker generelt sett er vanskelig å kjøpe opp. Historisk sett har sparebankene et sterkt lokalt og regionalt fokus, med en struktur som kan være utfordrende for større banker og aktører å overta. Med dette menes at en organisatorisk integrasjon av en mindre sparebank med en lokal tilknytning, konsentrert kundebase og annerledes organisasjon, kan være kostbart når store europeiske banker ønsker stordriftsfordeler og økte markedsandeler

Med sin støtte fra nasjonale myndigheter, eller gjennom sin organisasjonsform som selveiende institusjoner eller egenkapitalbevisbanker, er norske sparebanker vanskelig å kjøpe opp, og kan dermed av EU-kommisjonen ses som en flaskehals i utvikling av store, konkurransedyktige og effektive europeiske banker (Thue, 2014, s. 407-408).

Dette kan både være en styrke og en begrensning i norsk banksektor. På en side beskytter det den lokale økonomien ved å opprettholde banktjenester og tilgangen til kreditt i mindre samfunn. På en annen side begrenses potensialet for ekspansjoner og diversifisering for større europeiske banker i det norske bankmarkedet. Det blir altså et spørsmål om hvordan å balansere konkurranse og effektivitet i norsk banksektor på den ene side, med behovet for lokale og stabile finansinstitusjoner på den andre.

2.2.5 Herfindahl-Hirschman-indeksen

Det eksisterer en indikator som kan måle nivået på konkurranse i norsk banksektor, den såkalte Herfindal-Hirschman-indeksen (HHI). Denne indeksen er totalsummen av de kvadrerte markedsandelene for bankene i et land, og den forteller om markedskonsentrasjonen. HHI vil ikke direkte indikere konkurranse, men økonomisk forskning vil vise at det er en klar sammenheng mellom variablene. Blant annet bruker Brenahan et al. (1991) HHI for å analysere konkurransesituasjonen og markedskonsentrasjonen i ulike bransjer og markeder. Om indeksen tilsvarer 10 000 så betyr det monopolmarked, som betyr at det kun er én aktør som kontrollerer markedet. Dersom indeksen er lik null, så betyr det at det eksisterer svært mange små aktører. Norge hadde i 2021 en indeks på rundt 1550, det indikerer en moderat grad av markedskonsentrasjon (figur 4).

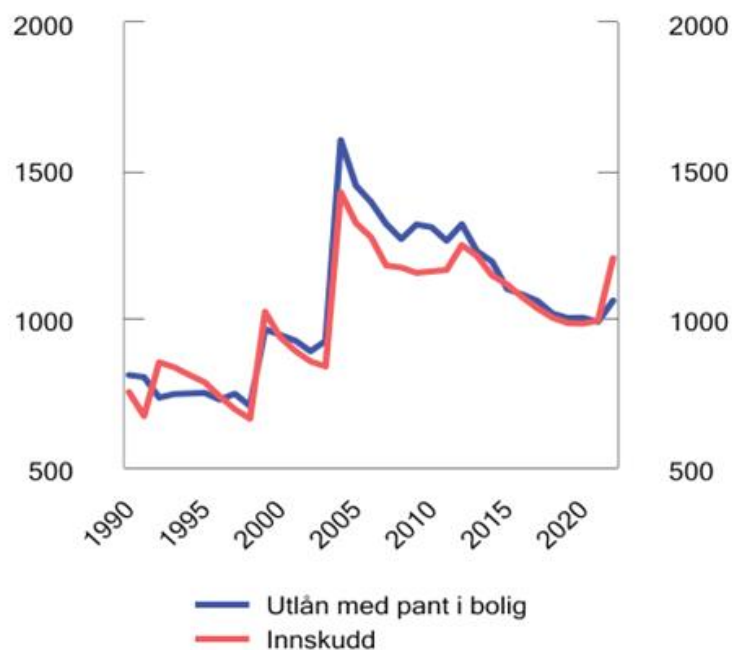

Figur 4: Grad av konsentrasjon i bankmarkedet for ulike land. Herfindahl-Hirschman-indeksen (Finansmarkedsmeldingen, 2023).

En lav grad av markedskonsentrasjon antyder at markedet ligger nærmere perfekt konkurranse. I en slik teoretisk økonomisk kontekst kan markedet oppnå en paretooptimalitet, der ingen kan forbedre sin egen situasjon uten å forverre situasjonen for andre. Dette referer til en optimal allokering av ressurser, hvor det lenger ikke er mulig å gjennomføre forbedringer uten at noen

taper på dette, og representerer derfor en økonomisk effektivitet. «Norge har høyere markedskonsentrasjon enn bl.a. Sverige og Danmark, som begge har en indikator som antyder ukonsentrerte markeder, men lavere enn land som Finland og Nederland.» (Finansmarkedsmeldingen, 2023).

Det er viktig å avklare og være bevisst på hvilke markeder en ser på ved bruk av HHI. Norske banker konkurrer i flere segmenter, men de skiller seg fra hverandre på grunn av blant annet produkter og geografi. Bruk av HHI gir best resultat når en analyserer homogene produkter innenfor et avgrenset område. Figur 5 viser en oversikt over HHI for utlåns- og innskuddsmarkedet i det norske personkundesegmentet gjennom tidsperioden 1990-2020. Diagrammene indikerer at markedskonsentrasjonen i begge sektorene nådde sitt høydepunkt i år 2004, før den begynte å avta.

Figur 5: Grad av konsentrasjon i utlåns- og innskuddsmarkedet. Herfindahl-Hirschmann-indeksen (Finansmarkedsmeldingen, 2023).

Med en indeksverdi under 1500 for begge kategoriene, reflekterer dette en relativt lav grad av konsentrasjon. Dette betyr at markedene for både utlån og innskudd i Norge har vært gunstige for forbrukere i form av tilgangen på tilbud og lavere priser sammenlignet med andre europeiske land (Finansmarkedsmeldingen, 2023). Likevel er det viktig å opprettholde sunn konkurranse i

norsk banksektor, i form av regulatoriske rammer og krav. Å lære av erfaringer i andre land og tilpasse politiske tiltak kan være nyttig for å opprettholde en konkurransedyktig banksektor.

2.2.5 Obligasjoner med fortrinnsrett

Obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) er en obligasjon med sikkerhet, primært for boliglån. Det brukes som en kilde til bankfinansiering, og bankene utsteder OMF for å låne fra private investorer. Banker kan også eie disse obligasjonene selv, fordi de kan brukes som sikkerhet for lån i sentralbanken. Da obligasjonene er sikret med en banks boliglån, vil eierne av OMF ha retten til en del av bankens boliglån, om banken misligholder betalingsforpliktelsene sine.

Det stilles betydelige strengere krav til kvaliteten hos obligasjonene, sammenlignet med Asset-Backed Securities, som amerikanske banker utstedte før finanskrisen. Disse kravene reduserer risikoen for investorene. Ved å se på historikk er det knyttet ekstremt få tap til OMF de 200 årene de har eksistert. De blir dermed sett på som en sikker investering fra en investors perspektiv, og en billig og stabil kilde til finansiering for bankene (Norges Bank, 2021).

Selv om obligasjonene har eksistert lenge, så er det etter finanskrisen at utstedelsene har fått størst oppmerksomhet. «I Europa står nå OMF for om lag 36 prosent av bankenes markedsfinansiering, dvs. innlån av bankene som ikke er innskudd.» (Norges Bank, 2021). OMF utgjør nå en vesentlig del av bankenes markedsfinansiering og de har bidratt til å gi finansinstitusjonene en mer stabil finansiering med lengre løpetid. Obligasjonene står også sterkt i Norge der regelverket ble innført i 2007, og siden det har veksten i OMF vært betydelig. Da boligprisene har økt med nær 80 prosent siden 2008, har dette gitt bankene økt tilgang på boliglån som sikkerhet for OMF, som også utgjør en stor andel av bankenes likviditetsreserver (Finanstilsynet, 2017).

Det kan diskuteres om dette fører til at bankene finner det mer fordelaktig å låne ut til boliglånskunder, på bekostning av eksempelvis bedriftsutlån. I Europa har det vært bekymringer knyttet til bedrifters tilgang til lån, spesielt på grunn av at OMF er regulert forskjellig på tvers av land. Dette har ført til et økt søkelys på reguleringer, som resulterte i et nytt regelverk som ble vedtatt i november 2019, der formålet var å fremme bruken av OMF i Europa ytterligere (Norges Bank, 2021).

Et harmonisert EU-regelverk bidrar til økt sammenlignbarhet på tvers av alle europeiske land. Det er positivt fra et investorståsted og kan bidra til å skape økt etterspørsel etter norske OMF. Dette er særlig viktig for norske banker som henter mye av sin OMF-finansiering i nettopp det europeiske markedet for å oppnå en større og mer diversifisert investorbasis. Når OMF også er den rimeligste og mest tilgjengelige kilden til finansiering i urolige tider, ligger alt til rette for at instrumentet også fremover vil være en viktig kilde til finansiering av norske banker (Cook & Johansen, 2023).

I Norge er det en bekymring at mer boliglån, som følge av en økning i utstedte OMF, kan bidra til økt sårbarhet grunnet høye boligpriser og husholdningers gjeldsgrad. En annen bekymring knyttet til obligasjonene er at det vil kunne skyve risiko over til bankenes andre kreditorer. Men det eksisterer lite forskning på området, og derfor er det uklart hvor viktige disse mulige effektene av obligasjonene er (Norges Bank, 2021). I 2019 var det 24 kredittforetak i Norge som utstedte OMF ifølge tall fra Finanstilsynet. Blant annet Verd Boligkreditt som er et felleseid boligkredittselskap med 18 selvstendige eierbanker. 8 banker fra De Samarbeidende Sparebankene (DSS) og 10 banker fra Lokalbank-alliansen.

Verd Boligkreditt har konsesjon som kredittforetak med rett til å utstede obligasjoner med fortrinnsrett, og erverver boliglån sikret med pant i fast eiendom. Som et mål på finansiell stabilitet og kredittrisiko, er Verd tildelt den prestisjefylte AAA rating med «stable outlook» av Scope Ratings. Denne bemerkningen reflekterer en sterk kredittverdighet og indikerer en lav risiko for mislighold. Den medfølgende «stable outlook» projeksjonen antyder en forventning om at selskapet vil kunne opprettholde sin robuste finansielle posisjon og høye kredittrating i fremtiden, og det understøtter en forutsigbar og sikker investeringsprofil for selskapets obligasjonseiere (Scope rating, 2022).

Verd gir bankene en mulighet til å kunne konkurrere med de største aktørene, med utgangspunkt i samfunn og bærekraft. De ble grunnlagt i 2009, med formålet om å kunne tilby finansiering gjennom godt sikrede boliglån. Hovedforskjellen mellom normal bankfinansiering, og boligkredittforetak er at Verd finansierer sin utlånsvirksomhet gjennom obligasjoner med sikkerhet i bolig. Det er Askim & Spydeberg Sparebank som har høyest eierandel i Verd av bankene i Lokalbank-alliansen med 5,3 prosent (2023). De eier 67 405 aksjer av totalt 1 260 000 aksjer i Verd Boligkreditt (Verd Boligkreditt, 2024). En viktig forutsetning for

oppgaven er at vi fokuserer på isolerte effekter det nye regelverket vil ha for morselskapene uten Verd boligkreditt og OMF.

2.3 Baselkomiteen

Baselkomiteen for banktilsyn (Basel Committee on Banking Supervision) er det viktigste internasjonale organet for regulering innenfor banksektoren. Dette organet eksisterer for sentralbanker og tilsynsmyndigheter fra de største utviklede økonomiene, for å fremme bankstabilitet ved å styrke kvaliteten på banktilsyn og internasjonal informasjonsutveksling. Komiteen hadde sitt første møte i 1975, men de har ingen overnasjonal myndighet, slik at medlemslandene har en forpliktelse til å gjennomføre komiteens anbefalinger. For Norge sin del så er rammevilkårene for det finansielle systemet bestemt gjennom EØS-avtalen som regulerer vårt forhold til EU. Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av EUs marked for finansielle tjenester som betyr i all hovedsak at Norge har samme finanslovgivning som EU-landene (Norges Bank, 2012).

I 1988 kom den første globale standarden for kapitalregulering av bankene da Basel I reglene ble publisert. Disse reglene ble publisert i mer enn 100 land med utgangspunktet å sette søkelyset på tilsynskvalitet. Komiteen ønsket å standardisere krav til bankenes egenkapital, men over tid har det utviklet seg til å kontrollere flere aspekter av bankenes virksomhet, inkludert kapital- og likviditetsreguleringer. Det kom imidlertid kritikk mot regelverket da det var for enkelt og ikke tok hensyn til at bankene hadde ulik risiko. Banker med høy risiko kunne ha samme kapitalkrav som banker med lavere risiko. Større internasjonale banker som hadde tatt i bruk egne modeller i risikostyringen, argumenterte for at deres interne modeller burde brukes til å beregne kapitalkrav. De mente at deres modeller gav et bedre innblikk i den reelle risikoen enn Basel I regelverket (Norges Bank, 2012).

I 1999 kom baselkomiteen ut med et nytt forslag til kapitalregelverk for bankene og i 2004 ble det oppdaterte forslaget vedtatt og publisert med navnet Basel II. Det nye regelverket ble innført i Norge i 2007. Publiseringen av rammeverket var et resultat av flere år med grundige forberedelser. I denne perioden konsulterte baselkomiteen seg bredt med representanter fra banksektoren, tilsynsmyndigheter, sentralbanker og eksterne observatører for å utvikle betydelig mer risikosensitivt kapitalkrav.

Et ønske med innføringen av Basel II var at kapitalen skulle fordeles mer effektivt og skape større samsvar mellom kapitalkrav, risiko i eiendelene og risikostyring i bankene, samtidig som det skulle holde kapitalnivået i systemet på et stabilt nivå. Reduserte kapitalkrav i enkelte banker skulle møtes med økte krav til styring og kontroll. Basel II innførte tre pilarer for kapitalregulering. Pilar 1: Fastsette minimumskrav og bufferkrav for alle banker. Pilar 2: Individuelle tilleggskrav basert på tilsynsmyndighetens vurdering av risikoen i den enkelte bank. Pilar 3: Krav til offentliggjøring av informasjon med sikte på å styrke markeddisiplinen. Dette tillot de største bankene å benytte egne risikomodeller til å beregne risikovekter (IRB) (BIS, 2024).

Det ble innført et overgangsregelverk, i form av et gulv, som bestemte hvor mye kapitalkravet kunne falle. Det skulle sikre at kapitalkravene til IRB-bankene ikke ble for lavt, sammenliknet med Basel I. Dette gulvet gjaldt for hele EØS-området, og det fastslo at bankene måtte holde 95 prosent av kapitalvektkravene i Basel I-regelverket. I 2008 og 2009 ble Basel I-gulvet justert ned til 90 og 80 prosent av kapitalkravene. Et nytt gulv på 72,5 prosent er foreslått å fases inn fra 2025 (Norges Bank, 2023). I Norge fungerer gulvet som en nedre grense for risikovektet balanse, mens i EU en nedre grense for ansvarlig kapital.

Ifølge Borchgrevink (2012) så har baselkomiteen og EU to ulike tolkninger av Basel I-gulvet. Norge anvender tolkningen som at gulvet gjelder risikovektede eiendeler, EU følger det mindre bindende kravet om at det skal gjelde 80 prosent av Basel I-kravet til ansvarlig kapital. Dermed vil norske banker oppleve å få høyere krav til ansvarlig kapital enn andre banker når de yter lån. Dette målet ble ikke nådd, og det resulterte i at det samlede kapitalkravet i bankene sank, og gulvet ble fjernet fra de norske kapitaldekningsreglene ved utgangen av 2019 (Norges Bank, 2020).

Finanskrisen i 2008 avdekket flere fundamentale svakheter i den globale banksektorens reguleringssystemer. Blant de mest kritiske var mangelen på robuste beskyttelsesmekanismer, som kunne sikre bankenes motstandsdyktighet i møte med finansielle tap. På bakgrunn av dette la baselkomiteen i 2010 fram en ny standard for kapital- og likviditetsregelverk, et strengere rammeverk kalt Basel III. Dette rammeverket er gjeldende i dag og er bygd på samme risikofølsomme tilnærming som Basel II, men med en vesentlig oppstramming av kapitalkravene. De forsterkede kravene var ment til å sikre at bankene opparbeidet, og vedlikeholdt en sterkere kapitalbase i økonomiske oppgangstider. Ved å legge til rette for en

økt kvalitet og kvantitet av kapitalgrunnlaget, samt forbedre risikostyringen, ønsket regelverket å minimere sannsynligheten og innvirkningen av en ny finansiell krise.

Videre ble det innført flere ulike kapitalbuffer, inkludert en konserveringsbuffer og en motkonjunkturbuffer, som skulle bidra til å sikre at bankene hadde tilstrekkelig med midler til å absorbere tap og opprettholde kredittflyt til realøkonomien under stressperioder. «Hovedmålet med det nye regelverket er å gjennomføre Basel III anbefalingene i EU, og bidra til en mer solid finanssektor, gjennom skjerpede krav til ansvarlig kapital og nye kvantitative likviditetskrav basert på Baselkomiteens kapital- og likviditetsstandarder.» (Finansdepartementet, 2013). Med dette markerte regelverket en ny æra i finanssektorens regulering, der bærekraft og langsiktighet stod i sentrum for å sikre økonomisk stabilitet og bygge tillit til det globale finanssystemet.

2.4 Kapitaldekningsregelverket – ny standardmetode

De fremtidige endringene omhandler fullføringen av Basel III anbefalingene som er vedtatt av Baselkomiteen for å gjøre bankene mer motstandsdyktige etter finanskrisen i 2008-2009. Regelverksendringene omtales som CRR III (Capital Requirement Regulation) og CRD6 (Capital Requirement Directive). CRR III omhandler som kjent risikovektene spesifikt, mens CRD6 omfatter nye krav knyttet til blant annet ESG, kryptovaluta, finansforetak i tredjeland, uavhengighet i tilsynsvirksomhet og et rammeverk for egnethets-vurderinger for nøkkelroller i finansforetak (Finansdepartementet, 2023).

ESG står for "Environmental, Social, and Governance" og refererer til tre sentrale faktorer som brukes for å måle bærekraft og etisk påvirkning av en investering i et selskap eller en virksomhet. Det er forventet at kravene i CRR3 skal gjelde fra 1. januar 2025, mens at implementeringen av CRD6 skal gjennomføres i løpet av 18 måneder etter at CRD6 er formelt vedtatt. Finansdepartementet jobber nå med å kunne innføre tilsvarende EØS-regler som skal gjelde i Norge.

Den 22. august 2014 ble kapitalkravsforordningen gjennomført i norsk lovgivning gjennom forskrift nr. 1097, kjent som CRR/CRD IV-forskriften, spesifisert i § 2. Det er ventet at innføringen av CRR3 vil kreve forskriftsendring. Kapitalkravsdirektivet er gjennomført i både norsk lovgivning og forskrift. Finansdepartementet forventer at gjennomføringen av CRD6 vil kreve en gransking av nåværende lovgivning. Departementet har bedt Finanstilsynet om en

grundig utredning om nødvendige tilpasninger i norsk rett for å innføre de forventede EØS reglene relatert til CRD6. Dette inkluderer å vurdere virkninger og se hvordan nasjonale valg i regelverket bør benyttes (Finansdepartementet, 2023).

Foretakene må oppfylle pilar 1-krav, bufferkrav og pilar 2-krav. Pilar 2-krav fastsettes individuelt mens pilar 1-krav mener at alle banker og finansinstitusjoner til enhver tid skal ha en ren kjernekapitaldekning på 4,5 prosent av foretakets beregningsgrunnlag. I tillegg skal foretakene ha kapitalbuffer bestående av ren kjernekapital. Herunder bevaringsbuffer (2,5 prosent), systemrisikobuffer (4,5 prosent) og motsyklisk kapitalbuffer (2,5 prosent) og et særskilt bufferkrav for systemviktige foretak. Samlet gir dette et krav til ren kjernekapitaldekning på 14 prosent, krav til kjernekapitaldekning på 15,5 prosent og krav til kapitaldekning på 17,5 prosent (Norges Bank, 2023).

De mindre bankene med portefølje mindre enn 30 milliarder NOK benytter SM med mer standardiserte og generelle risikovekter. SM har tradisjonelt vært vektet 35 prosent for boliglånseksponeringer og 100 prosent for bedriftslån. Alle eiendeler vektet etter hvor risikable de er, jo høyere risiko, dess høyere vekt. Bankene må ha en gitt andel av risikovektet balanse (RWA) i egenkapital (Norges Bank, 2023).

Egenkapitalkravet regnes ut slik:

$$\text{Egenkapitalkrav} = RWA \times \text{Kapitalkrav}$$

Et regneeksempel viser hvordan RWA og egenkapitalkrav regnes ut for en bank som låner ut 100 kroner i boliglån og 100 kroner til bedrifter.

$$RWA = 100 \text{ kr} \times 35\% + 100 \text{ kr} \times 100\% = 135 \text{ kr}$$

$$\text{Egenkapitalkrav} = 135 \text{ kr} \times 17,5\% = 23,6 \text{ kr}$$

Følgende krav må oppfylles for at det nye kapitaldekningskravet skal avhenge av belåningsgraden:

- Låntaker har tilstrekkelig gjeldsbetjeningsevne.
- Eiendommen er fullført, er skogs- eller jordbruksareal, er under utvikling eller er planlagt med byggetillatelse.

- Banken har 1. prioritets pant.
- Pant kan realiseres innen rimelig tid.
- Eiendommen er verdsatt konservativt. Panteverdier kan oppjusteres, men ikke høyere enn snittverdi siste 6 år.

Belåningsgrad, ofte betegnet som LTV (Loan-to-Value), beregnes ved å dividere lånebeløpet med takst eller kjøpesum på eiendommen, avhengig av hva som er lavest. Et lånebeløp på 1 000 000 kroner for å finansiere en eiendom på 1 250 000 kroner, vil gi en LTV på $\frac{1\,000\,000\text{ kr}}{1\,250\,000\text{ kr}} \approx 80\text{ prosent}$. En høy LTV indikerer en høyere risiko for banken, da låntaker har mindre egenkapitaldemping ved et mislighold (Norges Bank, 2023).

2.4.1 Massemarked

Bankene rapporterer massemarkedseksponeringer for undergruppene «Massemarked boliglån», «Massemarked SMB» og «Massemarked øvrig». Massemarked boliglån dekkes av segmentet «Eksponeringer sikret med pant i fast eiendom», som blir nærmere forklart i 2.4.2. Massemarked SMB er små eksponeringer mot små, mellomstore bedrifter, der samlet eksponering mot hver enkelt motpart er under 1 million euro.

Ved dagens regelverk skal massemarkedseksponeringene risikovektes 75 prosent. Ved implementering av den nye standardmetoden vil risikovektene for massemarkedseksponeringene bli mer risikofølsomme enn under dagens metode. Den nye metoden skiller mellom «Øvrig regulatorisk massemarked» og «Øvrig massemarked» (Norges Bank, 2023). Vi kan se fra tabell 1 at Øvrig massemarked skal risikovektes 100 prosent i ny metode. Øvrig regulatorisk massemarked omfatter rullerende kreditter, kredittlinjer, andre personmarkedslån, leasingavtaler, samt lån og fasiliteter rettet mot små og mellomstore bedrifter, hvor den totale eksponeringen mot en enkelt motpart ikke overstiger 1 million euro.

	Regulatorisk massemarked		Øvrig massemarked
	Tansaktører	Øvrig regulatorisk massemarked	
Dagens metode	75 %	75 %	75 %
Ny metode	45 %	75 %	100 %

Tabell 1: Risikovekter for massemarked (Norges Bank, 2023).

Når det gjelder risikovekting i dette markedet, tildeles en vekting på 45 prosent for eksponeringer som klassifiseres som «Transaktører». Transaktører inkluderer blant annet brukere av kredittkort som har betalt tilbake hele den utestående saldoen innen forfallsdato det siste året, og brukere av kassakreditt som ikke har hatt noen trekk i løpet av det siste året (Norges Bank, 2023). I 3.3 vil vi gjøre rede for hvilke banker som benytter massemarked ved beregning av risikovekter.

2.4.2 Eksponeringer sikret med pant i fast eiendom

Segmentet «eksponeringer sikret med pant i fast eiendom», dekker både boliglån til privatpersoner og lån til næringsseidommer. I tillegg inkluderer norske banker andre typer pantebaserte lån i dette segmentet, som for eksempel lån til landbruk sikret med boligeiendom, samt lån til borettslag, boligaksjeselskaper, sameier, boligbyggelag og andre boligrelaterte selskaper. Med lån som dette menes lån der låntaker har stilt eiendom som sikkerhet for et lån, og eiendommen tilfaller långiver ved et mislighold. Det gir banken rettigheter til å selge den for å få tilbake pengene for lånet.

Med en bred portefølje av lånekategorier, kreves det detaljerte og robuste vurderingssystemer for å skille mellom de ulike risikoprofilene og deres innvirkning på bankens samlede risikoeksponering. Når bankene evaluerer risikovektingen av disse lånene, er det avgjørende at de anvender avanserte analytiske modeller og oppdaterte risikostyringsverktøy. Disse modellene og verktøyene bør være i stand til å oppdage endringer i markedsforholdene, som svingninger i eiendomsverdier og økonomiske nedgangstider, som kan påvirke låntakers evne til å oppfylle låneforpliktelser. Implementeringen av nye reguleringsstandarder, som Basel III og CRD IV, understreker behovet for strengere kapitalkrav og mer detaljert risikovurdering, spesielt for lån med høyere risiko.

Det er også viktig for bankene å ha effektive prosesser for eiendomsbeslag og salg av sikrede eiendommer under mislighold, da dette direkte påvirker evnen til å gjenvinne utlånte midler. Forbedret regulering og tilsyn, samt fokus på bankenes praksis for risikostyring, vil bidra til å sikre en mer stabil finanssektor og beskytte både långivere og låntakere mot potensielle finansielle sjokk. På bakgrunn av dette er det klart at banksektorens tilnærming til risikovurdering og kapitalallokering må være dynamisk og tilpasset den kontinuerlige utviklingen i både det nasjonale, men også det globale økonomiske landskapet. Dette krever en

balanse mellom innovativ finansieringsstrategi og konservativ risikostyring for å fostre bærekraftig vekst uten å kompromittere finansiell sikkerhet.

2.4.3 Boliglån

Under dagens regelverk vil lån med inntil 80 prosent LTV vekte 35 prosent dersom regelverkets krav er oppfylt. Om LTV er over 80 prosent vektet hele lånet 75 prosent dersom kravene til massemarked er oppfylt, og 100 prosent dersom kravene ikke er oppfylt. Dersom kravene ikke er oppfylt og låntakers gjeldsbetjeningsevne avhenger av kontantstrømmer fra eiendommen skal lånet risikovektes 150 prosent. Alle foretak med omsetning under 2 millioner kroner klassifiseres som massemarked, mens foretak med omsetning over 400 millioner klassifiseres som foretak. De resterende foretakene klassifiseres som små og mellomstore foretak. Dette er i samsvar med klassifiseringen i Basel regelverket (Norges Bank, 2010).

	Belåningsgrad						Krav ikke oppfylt
	Under 50%	50-60 %	60-80 %	80-90%	90-100 %	Over 100 %	
Dagens metode	35 %	35 %	35 %	75 %	75 %	75 %	100 %
Ny metode - Oppdelingsmetode	20 %		Risikovekt til motpart ¹				Risikovekt til motpart ¹
Ny metode - Kontantstrøm fra eiendom avgjørende	30 %	35 %	45 %	60 %	75 %	105 %	150 %

Tabell 2: Risikovekter for boliglån (Norges Bank, 2023).

Ny metode benytter en oppdelingsmetode for lån med pant i bolig, hvor risikovekten er 20 prosent for den delen av lånet som er innenfor en LTV på 55 prosent. Resten vektet 75 prosent om kunden er privatperson, eventuelt 100 prosent for foretak. Bankene må benytte høyere risikovekter i tilfeller der låntakers gjeldsbetjeningsevne avhenger betydelig av kontantstrøm fra utleie, leasing eller salg av eiendommen.

Oppdelingsmetoden kan imidlertid brukes om eiendommen er velutviklet og siste års utlånstap som andel av eksponering er under 0,3 prosent for delen av lånet som er innenfor belåningsgraden på 55 prosent. Dette gjelder også om eiendommen er låntakers primærbolig, låntaker har belånt mindre enn fem eiendommer eller lånet er sikret med eiendom til regulerte borettslag, foreninger eller offentlige boligselskap som tilbyr primærbolig eller langtidsbolig for sosiale formål (Norges Bank, 2023).

Ved beregning av ny LTV kan ikke bankene benytte høyere eiendomsverdier enn gjennomsnittsverdien de siste seks årene, i motsetning til dagens metode som bruker dagens

boligverdier. Tall fra Eiendom Norge viser norske boligprisindekser fra år 2003 til 2023. Tallene viser at gjennomsnittets boligprisindeks er 289 fra år 2018 til 2023, mens prisindeks for 2023 er 315.

Boligprisindeksen beregnes slik:

$$\text{Boligprisindeks} = \left(\frac{\text{Nåværende år pris}}{\text{Baseår pris}} \right) \times 100$$

Det betyr at med utgangspunkt i dagens boligpriser, må bankene nedjustere verdien på panteeiendommer i det nye regelverket. Dette vil ha en motvirkende effekt på eventuelle kapitallettelser hos bankene, fordi lavere boligverdier betyr at bankene må være mer konservative når de takserer en bolig som et utlån har pantesikkerhet i. Mer konservative LTVer betyr at bankene må holde mer kapital ved utlån. Effektene er imidlertid vanskelige å beregne og vi forutsetter at eiendomsverdier holdes likt i dagens og ny standardmetode i vår analyse.

2.4.4 Næringseiendomslån

Næringseiendom regnes som eiendom som brukes i eiers eller leietakers næringsvirksomhet. Dette kan være butikklokaler, kontorlokaler, lokaler til industrivirksomhet, garasjeanlegg etc. Utleie av bolig- og fritidseiendom kan være eiendom i eiers næringsvirksomhet (Skatteetaten, 2024). Det er næringseiendommer som har påført bankene de største tapene i krisetider, målt i kroner. Det skyldes at næringseiendom står for om lag halvparten av bankenes utlån til foretaksmarkedet, og en høyere andel tap på næringseiendomslån kan derfor svekke bankenes lønnsomhet kraftig. De høye næringseiendomsprisene er en av de viktigste sårbarhetene i det norske finansielle systemet, og på grunn av høyere renter så stiller næringseiendomselskapene høyere krav til avkastning, som innebærer en høyere risiko (Finansdepartementet, 2022).

Norske banker står overfor en betydelig risiko på grunn av deres omfattende eksponering mot næringseiendomsmarkedet. Dette segmentet spiller en kritisk rolle i bankenes finansielle stabilitet. Selv om de norske bankene generelt har en robust utlånskapasitet, vil endringer i markedssentimentet og økonomiske utsikter påvirke deres vilje til å utstede lån innenfor næringseiendom.

Fra sommeren 2022 ble det observert en nedgang i prisene på næringseiendom som et resultat av renteøkningen, en trend som er forventet å vedvare i den nærmeste fremtid. Prisnedgangen er blitt dempet av et sterkt leiemarked og inflasjonsjusteringer av leiekontrakter. Samtidig har også antallet omsatte eiendommer falt markant, og bidratt til økt usikkerhet om verdsettingen av næringseiendom (Finansmarkedsmeldingen, 2024). Prisfallet kan potensielt føre til strammere kredittvilkår og reduserte utlånsnivåer, som kan føre til videre implikasjoner for både finansmarkeder og den bredere økonomien.

Det følger av kapitalkravsforordningen (CRR) at det ikke er anledning til å ta hensyn til pant i næringseiendom, og derfor er risikovekten på 100 prosent. Risikovekten på næringseiendom ble satt til 100 prosent ved innføringen av Basel I-standardene i 1989, og den har vært opprettholdt ved oppdateringer i 2001, 2006, 2014 og sist i 2019, da CRR og CRD ble tatt inn i EØS-avtalen. Men dersom næringseiendoms lån og næringseiendomsporteføljer innfrir kravene til massemarked, kan bankene benytte en risikovekt på 75 prosent. (Norges Bank, 2023).

Under nye metoden avhenger risikovektene av belåningsgraden på næringseiendommen. Bankene kan bruke oppdelingsmetoden for utlån til næringseiendom som foretak bare benytter til egen virksomhet. Oppdelingsmetoden kan også brukes for næringseiendoms lån dersom låntakerens gjeldsbetjeningsevne ikke avhenger betydelig av kontantstrøm fra eiendommen [...] under oppdelingsmetoden er risikovekten 60 prosent for delen av lånet som er innenfor belåningsgraden 55 prosent, mens resten av lånet vektet med motpartens risikovekt. Det vil si 75 prosent for privatpersoner og 100 prosent for foretak uten kredittvurdering. For øvrige motparter skal risikovekten for usikrede eksponeringer benyttes (Norges Bank, 2023).

	Belåningsgrad				Krav ikke oppfylt
	Under 55%	55-60 %	60-80 %	Over 80 %	
Dagens metode	100% ¹				Risikovekt til motpart
Ny metode - Oppdelingsmetode	60 %	Risikovekt til motpart			Risikovekt til motpart
Ny metode - Kontantstrøm fra eiendom avgjørende for gjeldsbetjeningsevne	70 %		90 %	110 %	150 %
Ny metode - Erverv av tomt og utvikling og bygging av eiendom	150 %				
Ny metode - Erverv av tomt for boligformål og utvikling og bygging av bolig	100 %				

Tabell 3: Risikovekter for næringseiendoms lån (Norges Bank, 2023).

I tillegg kan bankene benytte kategoriene kontantstrøm fra eiendom avgjørende for gjeldsbetjeningsevne, erverv av tomt og utvikling og bygging av eiendom, og erverv av tomt for boligformål og utvikling og bygging av bolig. Bankene i Lokalbank vet ikke på nåværende tidspunkt hvilke kategorier næringseiendoms lånene havner i. På bakgrunn av analysens omfang, forutsetter vi derfor at alle eksponeringer med pantesikkerhet i fast eiendom går under boliglån. I dialog med Lokalbank forventes det fortsatt gi gode indikasjoner på endringer i kapitalkrav for bankene.

3.0 Resultat og diskusjon

3.1 Deskriptiv data

For å tallfeste de mest omfattende og viktigste regelverksendringene for Lokalbank, har vi tatt for oss endringer for eksponeringer som er sikret med pant i fast eiendom. Denne kategorien står for over 60 prosent av eksponeringen til bankene i privatmarkedet (PM) og over 10 prosent i bedriftsmarkedet (BM) i gjennomsnitt. Kategorien dekker boliglån, utlån til næringsseiendom, utlån til landbruk med pant i bolig, borettslag, sameier, etc. Resterende eksponeringer i Lokalbank er foretak, institusjoner, obligasjoner med fortrinnsrett, lokale og regionale myndigheter, øvrige eksponeringer, høyrisiko, stater og sentralbanker, egenkapitalposisjoner og misligholdte eksponeringer. For alle lån med pant i fast eiendom beregnes dagens og ny risikovekt med henholdsvis dagens og ny standardmetode for boliglån som forklart i 2.4.

Data er hentet fra bankenes låneporteføljer og danner et grunnlag for å finne kapitaldekningsuttrekk og LTV. Mer spesifikt er det andel eksponeringer i LTV-grupper og tilhørende risikovekter som danner grunnlaget for analysen. Det er viktig å understreke at all data er anonymisert av bankene for å ivareta personvern. Videre er også de 10 bankene navngitt Bank 1-10 for å forhindre at eventuelle funn i oppgaven og børssensitiv informasjon påvirker bankenes soliditet og rykte.

Beregningene er basert på forutsetninger som er gjort rede for, og frem til den nye standardmetoden er innført vil det være flere usikkerhetsfaktorer. Vi tar utgangspunkt i eksponeringer og volumvektet gjennomsnittlige risikovekter i fjerde kvartal 2023 for finne endringer i kapitaldekning. Eksponeringen er delt i Residential og Commercial, henholdsvis private lån (PM) og bedriftslån (BM), men i beregningen samler vi disse for å få ny kapitaldekning for sum av eksponeringene innenfor eiendom.

3.2 Metode

Denne delen presenterer metodikken som ble brukt for å svare på problemstillingen:

«Hva blir virkningen av nytt kapitaldekningsregelverk for Lokalbank-alliansen, og hvordan bør bankene tilpasse seg endringene?»

For å forklare beregningene bak endring i kapitaldekning, må vi først forklare noen sentrale begreper. Samlet eksponeringer multipliseres med snitt risikovekt for å få risikovektet engasjement med pantesikkerhet i fast eiendom. Risikovektet engasjement representerer derfor bankens samlede risiko og mulige tap ved mislighold av lån eller økonomiske nedgangstider. For å finne dagens kapitaldekning divideres netto ansvarlig kapital med sum beregningsgrunnlag. Netto ansvarlig kapital er egenkapital og andre former for kapital som kan dekke tap ved løpende drift og andre uventede hendelser.

Ansvarlig kapital består av kjernekapital og tilleggskapital, som er den delen av bankens midler som tilhører eierne eller aksjonærene, samt andre typer kapital som kan styrke bankens kapitalbase. Sum beregningsgrunnlag er summen av beregningsgrunnlag for kredittrisiko og operasjonell risiko, og er det samme som risikovektet balanse. Disse tallene finner vi i bankenes årsrapport for 2023.

Nytt beregningsgrunnlag med nye risikovekter finner vi ved å ta dagens beregningsgrunnlag minus endringen i engasjement med pantesikkerhet i fast eiendom. Ved å dividere dagens og nytt beregningsgrunnlag med netto ansvarlig kapital, får vi dagens og ny kapitaldekning. Vi får dermed endringen i kapitaldekning for eksponeringer sikret med pant i fast eiendom. Vi bruker Bank X med fiktive tall som eksempel for å illustrere endringen i kapitaldekning (tall i tusen kroner):

Lån sikret med pant i fast eiendom: 4 000 000

Snitt risikovekt (gammel): 40%

Snitt risikovekt (ny): 35%

Engasjement med pant i fast eiendom:

$4\,000\,000 \times 40\% = 1\,600\,000$ (gammel)

$4\,000\,000 \times 35\% = 1\,400\,000$ (ny)

Netto ansvarlig kapital: 600 000

Sum beregningsgrunnlag (gammel): 2 500 000

Sum beregningsgrunnlag (ny): $2\,500\,000 - (1\,600\,000 - 1\,400\,000) = 2\,300\,000$

$$\text{Gammel kapitaldekning: } \frac{600\,000}{2\,500\,000} \approx 24\%$$

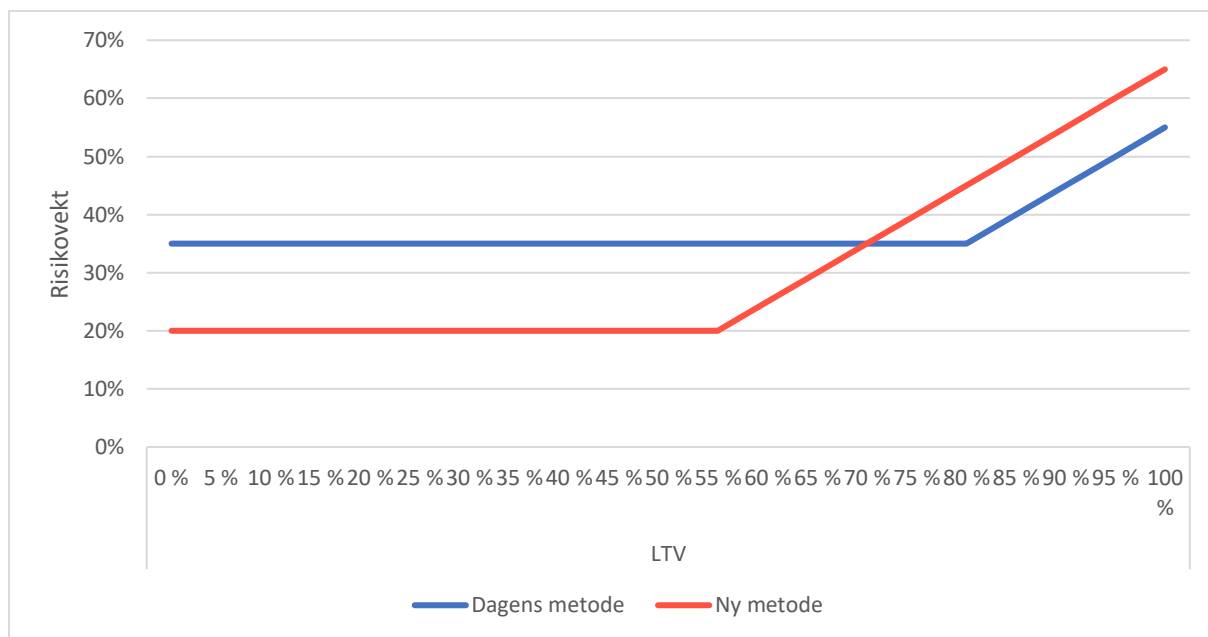
$$\text{Ny kapitaldekning: } \frac{600\,000}{2\,300\,000} \approx 26\%$$

$$\text{Frigjort kapital: } 2\,300\,000 \times 2\% = 46\,000$$

Fra beregningene ser vi at Bank X kan forvente at risikovektet balanse reduseres med 200 000 som gir en 2 prosent økning i kapitaldekning, fra 24 prosent med dagens metode til 26 prosent med ny metode. Det er rimelig å anta at banken har en god grunn til å ha en kapitaldekning på 24 prosent, og derfor vil de også opprettholde kapitaldekningen etter at nytt regelverk er innført. Det betyr at 2 prosent av de nye 26 prosentene frigjøres til annen bruk, som tilsvarer 46 millioner kroner av det nye beregningsgrunnlaget. Om banken ønsker kan alt betales som gaver og utbytte til egenkapitaleiere, eller benyttes til å finansiere nye utlån.

3.3 Hovedresultater

Ved å bruke metoden forklart i 3.2, presenterer vi de forskjellige endringene i kapitaldekning for Bank 1-10. Vi sammenligner endringen i kapitaldekning med andel eksponeringer i LTV-grupper for hver bank. På denne måten kan vi si noe om hvordan fordelingen av eksponeringer påvirkes av det nye regelverket. Figur 6 sammenligner dagens og nye risikovekter per LTV.

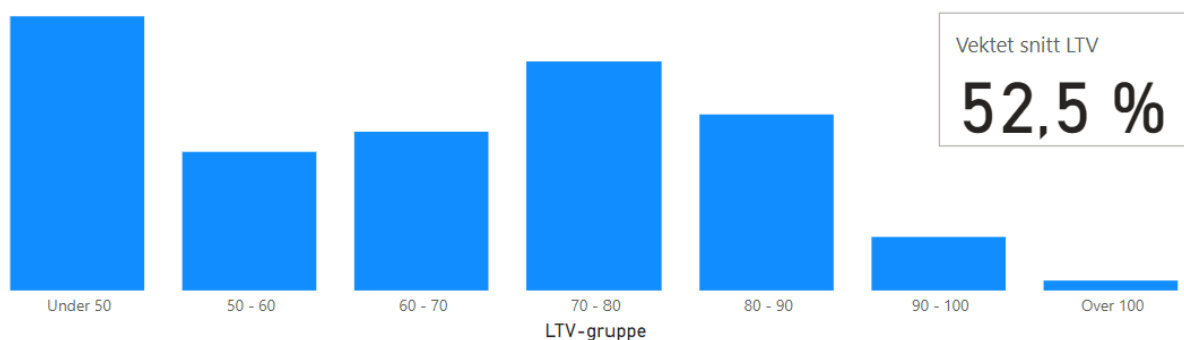
Figur 6: Dagens og ny standardmetode med risikovekt på y-aksen og LTV på x-aksen.

En høy andel eksponeringer i LTV-gruppe under 55 prosent vil ved innføringen av ny standardmetode dra i retning av en økning i kapitaldekning da lånene vektet ned fra 35 prosent til 20 prosent. Dette skyldes den lavere risikovekten som tildeles slike lån i henhold til de nye reglene. På en annen side kan en høy andel eksponeringer mellom 55 prosent og 80 prosent ha en motvirkende effekt på kapitaldekningen. Dette skyldes at lånene i denne LTV-gruppen enten vektet med 75 prosent eller 100 prosent avhengig av om banken benytter massemarked eller ikke. Risikovekten til eksponeringer som ligger over 80 prosent vil i utgangspunktet være uendret i overgangen fra dagens til ny standardmetode. Det vektete snittet av LTV brukes som en indikasjon på bankenes gjennomsnittlige LTV i samlede eksponeringer, og det gir en nyttig oversikt over risikoprofilen til bankenes låneporteføljer.

3.3.1 Bank 1

Bank 1 kan forvente 1,35 prosent økning i kapitaldekning og benytter ikke massemarked, som betyr at risikovektingen ikke er like finmasket som forklart i 2.4.1. Vi har beregnet at Bank 1 kan oppnå en 2,85 prosent økning i kapitaldekning med massemarked, som er 1,5 prosent høyere enn uten massemarked. Figur 7 viser at Bank 1 har en relativt høy andel eksponeringer under 55 prosent LTV, som vil vektet ned fra 35 prosent til 20 prosent risikovekt med nye kapitalkrav. Dette bidrar til økt kapitaldekning, mens en relativt høy andel mellom 70-80 prosent LTV sørger for at økningen ikke er større.

Vi ser at vektet snitt LTV er på 52,5 prosent, som betyr at Bank 1 har en relativt lav LTV i snitt på sine eksponeringer. Dette er i utgangspunktet et sunnhetstegn i bankens portefølje, med en betydelig vektet andel av lavrisikoeksponeringer. Dermed vil implementeringen av nye kapitalkrav ha en positiv effekt på bankens kapitaldekning, da den gjennomsnittlige risikoen for porteføljen er lavere enn gjennomsnittet i sektoren.

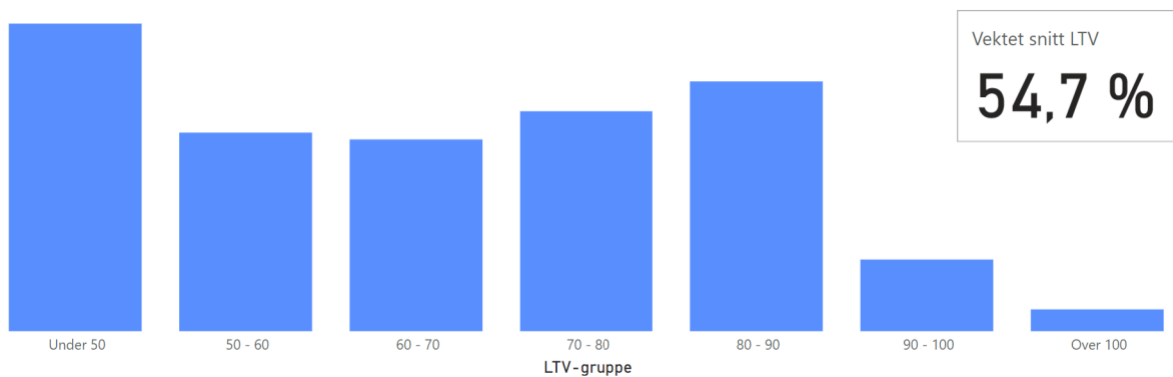

Figur 7: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 1.

3.3.2 Bank 2

Bank 2 kan forvente 1,93 prosent økning i kapitaldekning og benytter massemarked i sin risikovekting. Dersom Bank 2 ikke benyttet massemarked ville endringen i kapitaldekning kun vært 0,56 prosent. Dette belyser de positive effektene ved å kategorisere utlån i massemarked og tyder på at Bank 2 vil oppleve en sterk positiv effekt av å implementere de nye kapitalkravene.

Figur 8 viser at Bank 2 har en litt jevnere fordeling innenfor LTV-grupper under 50 til 80 enn Bank 1. Den største andelen ligger også her under 50, som vil bidra til en kapitallettelse med den nye metoden. Vektet snitt er 54,7 prosent, som er rett under det nye skillet mellom 20 prosent og risikovekt til motpart.

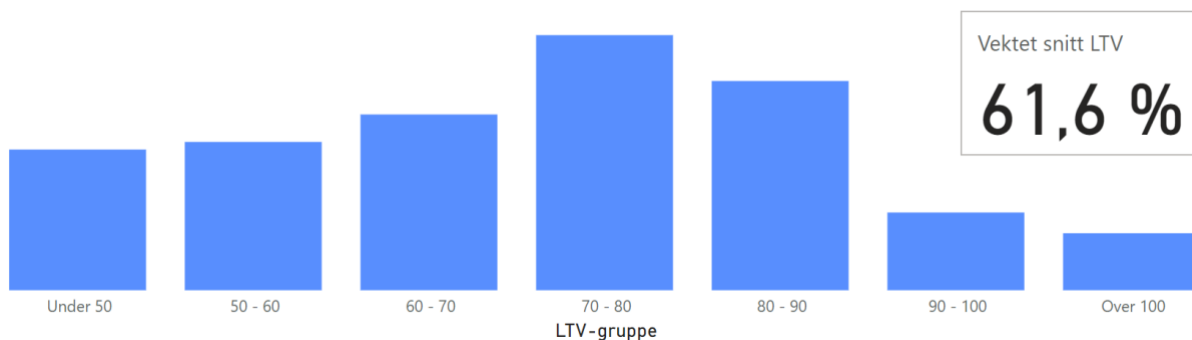

Figur 8: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 2.

3.3.3 Bank 3

Bank 3 kan forvente 2,06 prosent økning i kapitaldekning og benytter massemarked. Dersom massemarked ikke var benyttet ville økningen i kapitaldekning kun vært 0,15 prosent. Figur 9 viser at Bank 3 sin fordeling er konsentrert rundt LTV-gruppe 70-80, som gir et høyere vektet snitt på 61,6 prosent. Likevel er andelen under 55 prosent stor nok til å dra i retning av en kapitallettelse.

Selv om den største andelen ligger i en høyere LTV-gruppe, bidrar den betydelige andelen av lavrisikoeksponeringer til den økte kapitaldekningen. Dette indikerer at Bank 3 vil kunne dra nytte av de nye kapitalkravene til tross for den høye konsentrasjonen i 70-80 prosent LTV-gruppen. Dette understreker betydningen av å vurdere både porteføljens sammensetning og strategiene som benyttes av banken når en evaluerer effekten av reguleringer på kapitaldekning og risikoprofil.

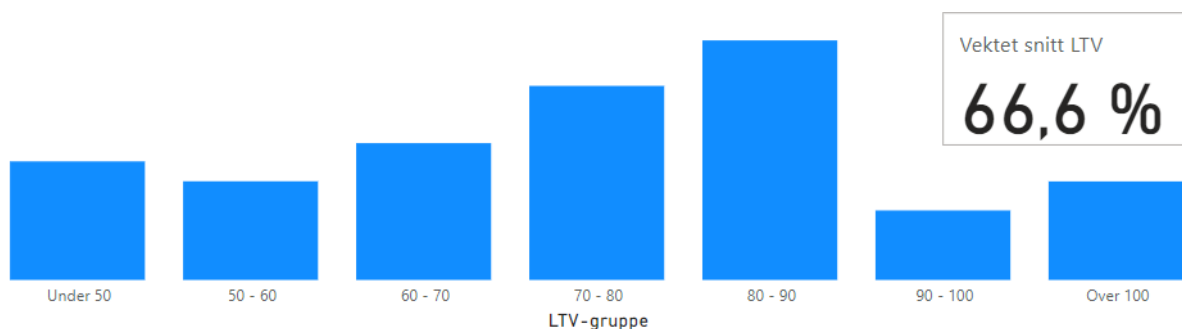

Figur 9: Andel eksponering i LTV-grupper for Bank 3.

3.3.4 Bank 4

Bank 4 kan forvente 2,42 prosent økning i kapitaldekning og benytter massemarked. Uten massemarked vil Bank 4 kun få en 0,36 prosent økning i kapitaldekning. Figur 10 viser en høy fordeling rundt LTV-gruppe 70-80 og 80-90, som gir et høyt vektet snitt på 66,6 prosent. Igjen merker vi oss at andelen under 55 prosent er stor nok til å føre til en betydelig kapitallettelse for Bank 4.

Til tross for den høye konsentrasjonen i de høyere LTV-gruppene, vil den betydelige andelen av lavrisikoeksponeringer bidra til den forventede økningen i kapitaldekning. Det understreker igjen viktigheten av å vurdere både porteføljens sammensetning og bankens strategier når en analyserer effekten av reguleringer på kapitaldekning og risikoprofil.

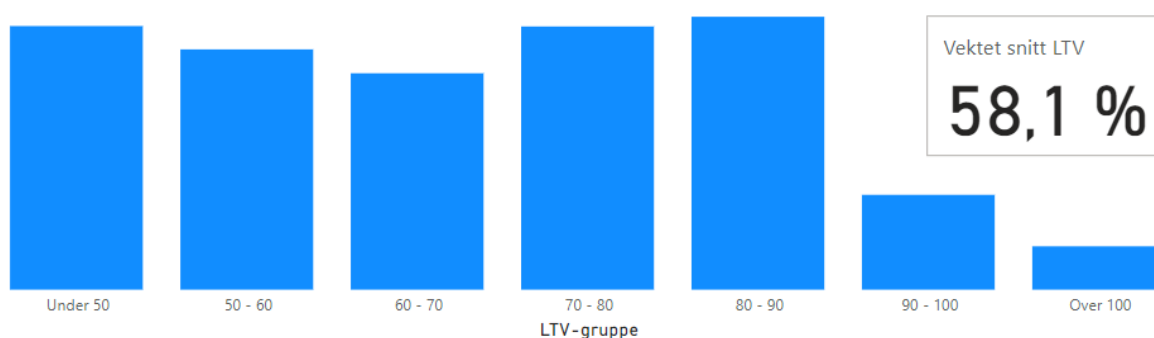
Figur 10: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 4.

3.3.5 Bank 5

Bank 5 kan forvente nøyaktig 1 prosent økning i kapitaldekning. Bank 5 benytter ikke massemarked og kan potensielt oppnå en betydelig høyere kapitaldekning på 4,3 prosent, som er en økning på 3,31 prosentpoeng sammenlignet med dagens metode. Figur 11 viser en mer

jevn fordeling på LTV-gruppene under 50 til 80 sammenlignet med andre banker, som kan forklare en lavere økning i kapitaldekning.

Ved å sammenligne med Bank 1 som har større fordeler ved overgangen til den nye metoden, da de har en relativt høyere andel eksponeringer under 50 LTV. Bank 5 sitt vektete snitt for LTV er 58,1 prosent, som gir et bilde av en moderat risikoprofil i porteføljen. Til tross for en relativt liten økning i kapitaldekning, indikerer dette at Bank 5 har en balansert portefølje med hensyn til LTV-fordelingen.

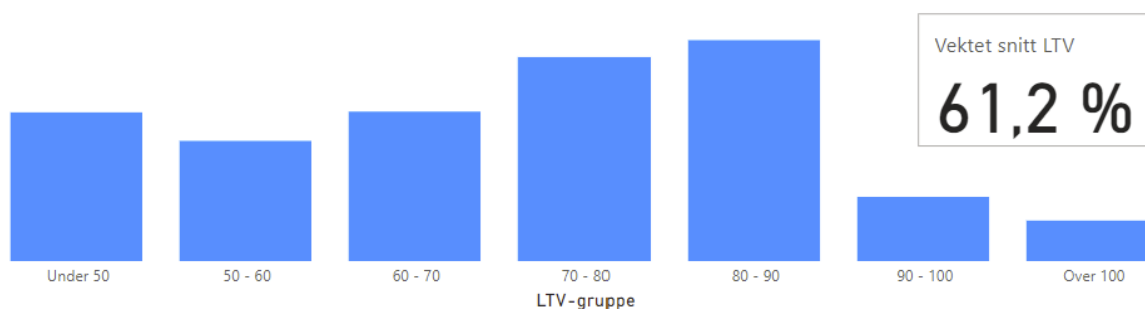
Figur 11: Andel eksponeringer og LTV-grupper for Bank 5.

3.3.6 Bank 6

Bank 6 kan forvente en økning på 0,45 prosent i kapitaldekning og benytter ikke massemarked. Banken har en relativt lav kapitaldekning i dag og med en begrenset endring i kapitalkrav vil bankens spillerom fortsatt være begrenset. Når vi sammenligner Bank 6 med Bank 4, der fordelingen i LTV-grupper er relativt lik, ser vi at Bank 4 oppnår et betydelig høyere utslag i kapitaldekning. Imidlertid kan Bank 6 oppnå en høyere endring i kapitaldekning på 2,03 prosent ved å ta i bruk massemarked, noe som ligner mer på Bank 4 sin forventede økning.

Figur 12 viser en konsentrasjon rundt LTV-gruppe 70-80 og 80-90, med et vektet snitt på 61,2 prosent. En relativt høy andel i LTV-gruppe 70-80 drar i motsatt retning av kapitallettelse. Dette indikerer at Bank 6 også kan dra nytte av en potensiell økning i kapitaldekning ved å implementere massemarked, da den opprinnelige økningen med dagens metode er relativt beskjeden.

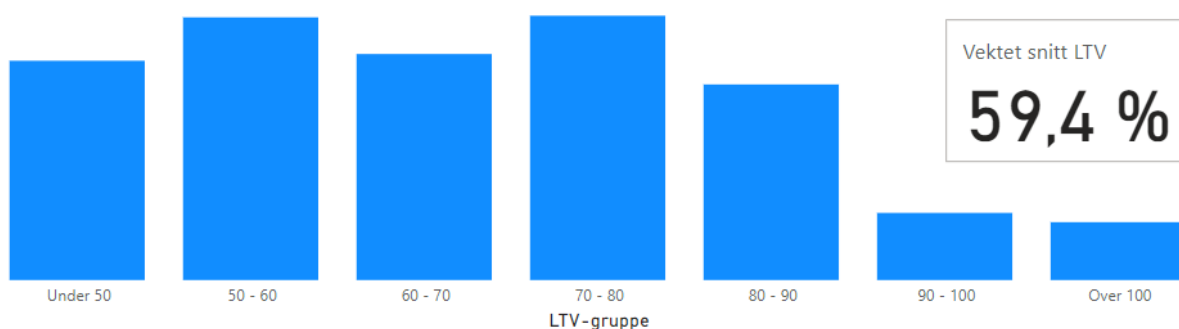

Figur 12: Andel eksponeringer og LTV-grupper for Bank 6.

3.3.7 Bank 7

Bank 7 kan forvente en økning på 1,48 prosent i kapitaldekning og benytter ikke massemarked. Med massemarked kan en økning på 3,05 prosent oppnås, som er 1,57 prosentpoeng høyere enn økningen uten massemarked. Figur 13 viser en relativt jevn fordeling i LTV-gruppene under 50 til 80, med et vektet snitt på 59,4 prosent.

Den jevne fordelingen i LTV-gruppene antyder en balansert risikoprofil i Bank 7 sin portefølje. Selv om den opprinnelige økningen i kapitaldekning med den nye metoden er moderat, kan implementeringen av massemarked gi betydelige fordeler og vil bidra til en høyere økning i kapitaldekning. Dette viser viktigheten av å vurdere alternative tilnærminger for å optimalisere kapitaldekningen og risikoprofilen til banken.

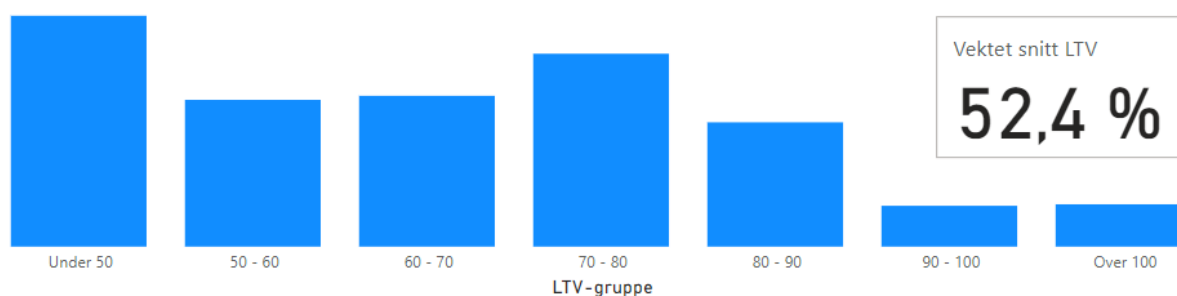
Figur 13: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 7.

3.3.8 Bank 8

Bank 8 kan forvente betydelig økning på 2,79 prosent i kapitaldekning og benytter massemarked. Banken har en relativt høy kapitaldekning i dag, og med denne økningen vil

spillerrommet for banken være forholdsvis stort. Uten massemarked ville økningen kun vært 1,23 prosent.

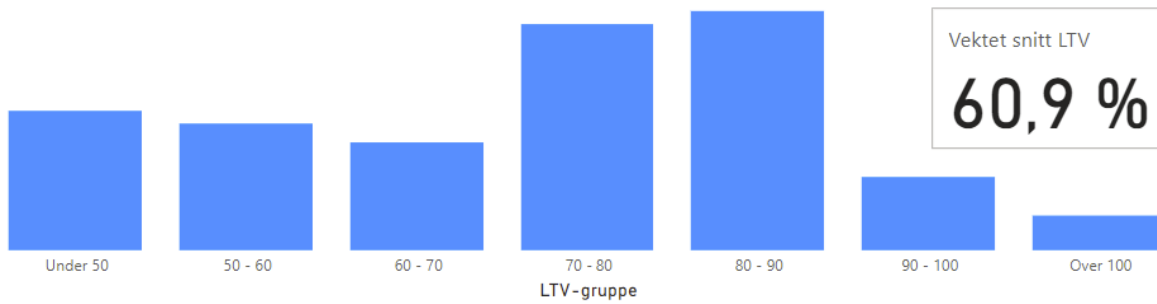
Figur 14 viser en høy andel eksponeringer i LTV-gruppen under 50 og et vektet snitt på 52,4 prosent. Denne fordelingen, sammen med Bank 8 sitt bruk av massemarked, fører til en betydelig lettelse i kapitalkravet for banken. Den høye andelen av lån med lav LTV og bruken av massemarked gir banken en gunstig posisjon når det nye regelverket iverksettes. Med andre ord er det både porteføljens sammensetning og bankens strategi som bidrar til den høye økningen.

Figur 14: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 8.

3.3.9 Bank 9

Bank 9 kan forvente en økning på 1,71 prosent i kapitaldekning og benytter massemarked. Med en relativt lav kapitaldekning i dag vil dette bidra til å øke bankens spillerom. Figur 15 viser en betydelig konsentrasjon rundt LTV-gruppene 70-80 og 80-90, som gir et vektet snitt på 60,9 prosent. I analysen finner vi at Bank 9 ville endt opp med en kapitalskjerpelse på -0,2 prosent uten å benytte massemarked i risikovektingen. Dette understreker igjen de positive effektene ved å implementere massemarked i risikovektingen, da det bidrar til å forbedre bankens kapitaldekning og styrke dens finansielle robusthet.

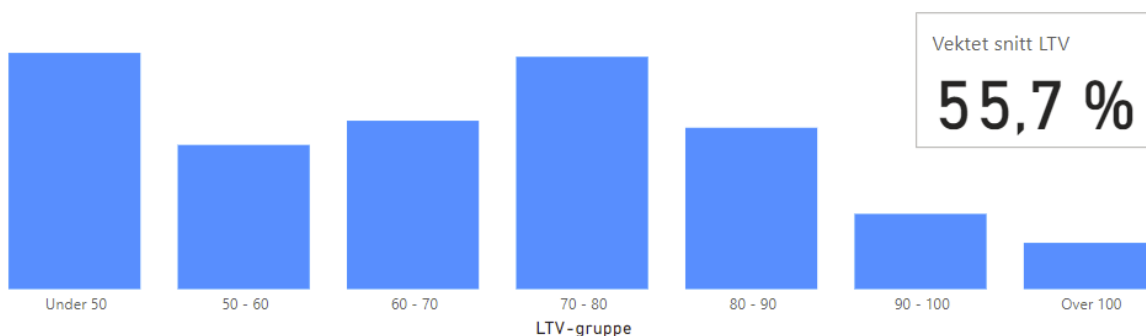

Figur 15: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 9.

3.3.10 Bank 10

Bank 10 kan forvente en betydelig økning på 4,07 prosent i kapitaldekning og benytter ikke massemarked. Figur 16 viser en fordeling med en relativt høy andel under 50 og 70-80 LTV-grupper. Denne fordelingen vil føre til motvirkende effekter ved innføringen av nytt regelverk. Vektet snitt ligger på 55,7, som er rett over det nye skillet mellom 20 prosent og risikovekt til motpart.

Grunnen til at Bank 10 opplever den store endringen i kapitaldekning kan forklares med bankens konservative holdning til utlån. Banken vektet lånene sine mer konservativt enn andre banker, som betyr at de holder mer kapital per lån. Dette resulterer i en høyere endring i kapitaldekning med en ny og mer risikofølsom standardmetode. Dersom Bank 10 tar i bruk massemarked, kan en ytterligere økning på 6,16 prosent i kapitaldekning oppnås. Dette viser at Bank 10 har en solid finansiell posisjon og drar nytte av både sin konservative utlånspolitikk og muligheten til å benytte massemarked i risikovektingen.

Figur 16: Andel eksponeringer i LTV-grupper for Bank 10.

3.4 Diskusjon

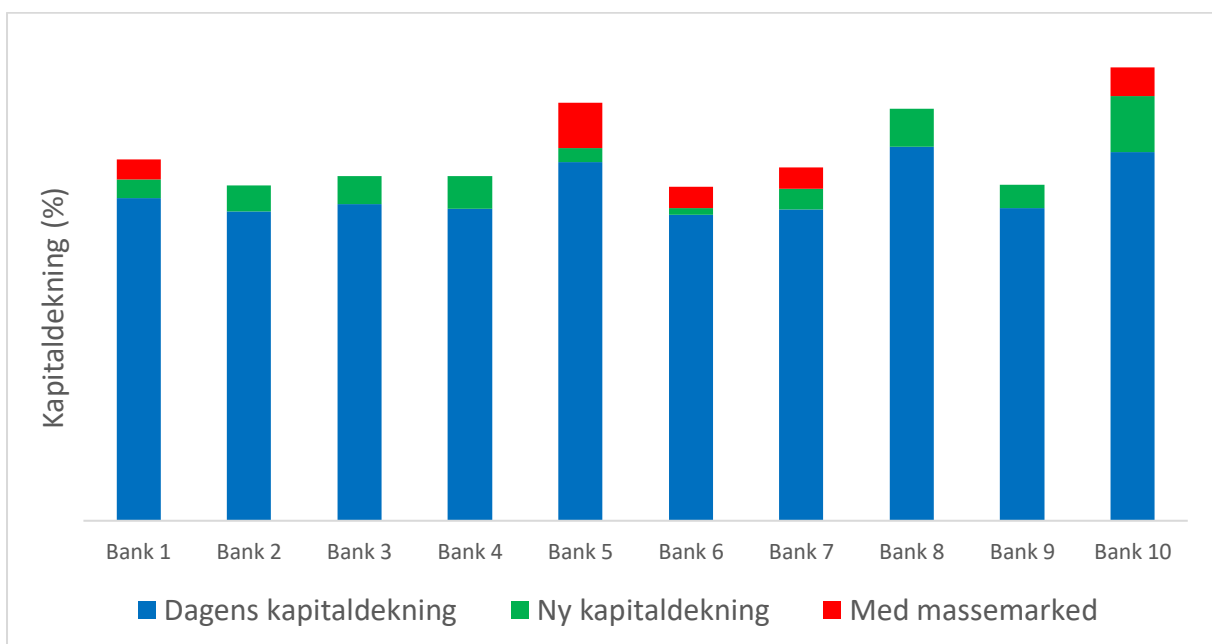
I denne delen vil vi besvare problemstillingen:

«Hva blir virkningen av nytt kapitaldekningsregelverk for Lokalbank-alliansen, og hvordan bør bankene tilpasse seg endringene?»

Vi vil videre diskutere de ulike faktorene som fører til variasjon i resultatene, og undersøke hvordan bankene bør tilpasse seg det nye regelverket.

3.4.1 Massemarked

Våre resultater viser at samtlige banker i Lokalbank alliansen vil oppnå en høyere kapitaldekning som frigjør kapital ved implementeringen av CRR3. Resultatene viser en markant forskjell mellom bankene som inkluderer massemarked i risikovekten og de som ikke gjør det. Vår analyse bekrefter at massemarked er en mer risikofølsom metode som styrker bankenes kapitaldekning betydelig. En nærmere undersøkelse viser at bankene som ikke benytter massemarked (Bank 1, 5, 6, 7 og 10) vil oppnå i snitt 2 prosent høyere økning i kapitaldekning ved å ta i bruk metoden. Videre viser våre beregninger at bankene som benytter massemarked (Bank 2, 3, 4, 8 og 9) i snitt oppnår en 0,5 prosent høyere kapitaldekning sammenlignet med resterende banker.

Figur 17: Endringer i kapitaldekning med og uten massemarked.

Figur 17 viser den prosentvise endringen i kapitaldekning med og uten massemarked for bankene i Lokalbanc. De blå søylene viser dagens kapitaldekning, mens de grønne søylene symboliserer ny kapitaldekning. De røde søylene viser den nye kapitaldekningen med massemarked for bankene som ikke inkluderer det i vår analyse. Vi ser at forskjellen er størst for Bank 5, som potensielt kan oppnå en økning på 3,31 prosent i kapitaldekning ved å ta i bruk massemarkedstilnærmingen.

Implementeringen av massemarked i risikovektingen for banker kan involvere betydelige investeringer i teknologi, datahåndtering og kompetansebygging. Bankene må gjøre teknologiske oppgraderinger, samtidig som de må ha tilgang til data og etablere prosesser for datahåndtering. Opplæring og kompetansedeling er nødvendig for å sikre at personalet har den nødvendige kompetansen for bruk av nye risikomodeller. I tillegg må bankene sikre at implementeringen er i samsvar med regulatoriske krav, noe som kan kreve omfattende analyser. Kontinuerlig vedlikehold og oppdateringer av modeller er også nødvendig for å sikre at de forblir relevante og nøyaktige over tid.

Samlet sett er implementeringen av massemarked en betydelig investering for bankene, men fordelene med forbedret risikovekting og økt kapitaldekning kan veie opp for disse kostnadene på lang sikt. Resultatene våre poengterer at samtlige banker vil ha langsiktig nytte av å inkludere massemarked i sin risikovekting, men fordelene varierer også med bankenes strategi og utlånsporteføljer.

3.4.2 Konkurranssevne

I denne delen diskuterer vi hvordan økt kapitaldekning påvirker SM-bankenes konkurransevne og bidrar til bankenes strategi og behov. Den nye standardmetoden kan utjevne forskjellene i norsk banksektor, men de konkrete virkningene er vanskelig å tallfeste før metoden er iverksatt. De største forskjellene ligger i lavrisikosegmentet der IRB-banker kan oppnå høyere egenkapitalavkastning selv om de tar en betydelig lavere pris enn SM-banker. En mer risikosensitiv standardmetode vil redusere disse forskjellene sammen med nye gulvkrav for IRB-bankene. Isolert sett vil ny metode føre til lavere kapitalkrav for de fleste SM-banker, men ulike porteføljesammensetninger og strategier fører til forskjeller.

Effektene kan motvirkes av blant annet påvirkning av «ESG-forhold» i risikovekter, finanstilsynets SREP-praksis og pilar 2-krav, og bankenes egne ambisjoner og behov utover

minstekrav (Sparebanken sør, 2022). Med SREP menes Finanstilsynets prosedyrer og metoder knyttet til "Supervisory Review and Evaluation Process", og er en del av det europeiske rammeverket for banktilsyn. Selv om endringene i risikovekter og kapitalkrav er basert på forutsetninger og ikke kan garanteres før metoden er innført i 2025, er det andre analyser som understøtter de positive virkninger vi finner for bankene.

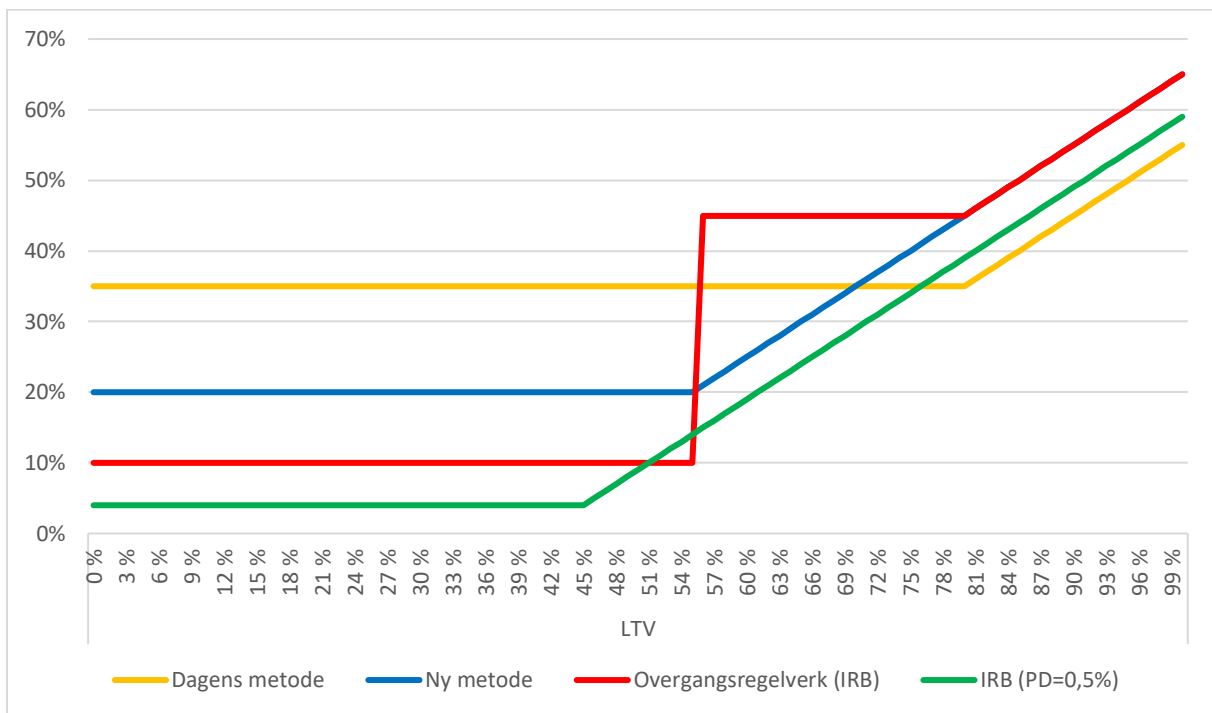
Den nye standardmetoden vil særlig gjøre standardmetodebankene mer konkurransedyktige i markedet for boliglån med belåningsgrad under 55 prosent, der risikovekten for standardmetodebankene blir på samme nivå som gulvet for IRB-bankenes gjennomsnittlige risikovekter på 20 prosent. Det tilsvarer en reduksjon i kravet til ren kjernekapitaldekning på 7-8 prosentenheter for denne porteføljen (Norges Bank, 2023).

Dette vil markere en milepæl i finanssektoren, hvor spare- og småbankene (SM-bankene) vil få økt handlingsfrihet til å tilby mer konkurransedyktige lånebetingelser og potensielt lavere utlånsrenter til sine kunder. Dette vil være spesielt gunstig for låntakere som søker boliglån med en LTV under 55 prosent, ettersom tilgangen på rimeligere finansiering øker. Denne utviklingen har vært etterspurt av sparebanknæringen i lang tid for å skape et mer balansert og konkurransedyktig bankmarked i Norge.

En analyse gjennomført av PwC i 2024 på boliglån viser at den nye standardmetoden vil resultere i vesentlig lavere risikovekter for nesten alle LTV-nivåer. Analysen sammenligner dagens standardmetode, den nye og mer risikosensitive standardmetoden, samt IRB-metoden. Selv om risikovektene for IRB-banker fortsatt vil være lavere, spesielt for lavrisiko boliglån, vil den nye standardmetoden nærme seg IRB-nivåene. For IRB-banker gir lån med lav "Probability of Default" (PD) under 0,5 prosent og LTV under 45 prosent et betydelig konkurransefortrinn. "Probability of Default" anslår sannsynligheten for at en kunde misligholder et lån på lang sikt.

Ved beregning av det nye gulvet for IRB-bankene har EU-kommisjonen og EU-rådet åpnet for at den delen av boliglånet som er innenfor 55 prosent belåningsgrad kan risikovektes 10 prosent i en overgangsperiode fram til 2032, gitt enkelte vilkår. Den delen av boliglånet som har belåningsgrad mellom 55 og 80 prosent kan risikovektes 45 prosent fram til utgangen av 2029 (Norges Bank, 2023).

Figur 18 illustrerer sammenligningen mellom dagens standardmetode, den nye standardmetoden, overgangsregler for IRB-banker og IRB-metoden med PD lik 0,5 prosent. Figuren viser at den nye standardmetoden vil nærme seg kravene til IRB, men at de største bankene fortsatt vil ha et konkurransefortrinn ved å benytte IRB. Vi ser at IRB med PD på 0,5 prosent ligger betydelig lavere enn den nye standardmetoden, men en overgangsordning vil bidra til likere og mer sammenlignbare kapitalkrav. Samlet sett kan derfor regelverksendringene gi likere konkurransevilkår for banker i Norge (Norges Bank, 2023).

Figur 18: Risikovekter for boliglån etter LTV, ulike beregningsmetoder.

Selv om denne overgangen til en mer risikosensitiv standardmetode er et viktig skritt mot en mer rettferdig konkurranse i bankmarkedet, er det viktig å merke seg at det fortsatt vil være forskjeller mellom sparebankene og de store forretningsbankene med egne risikovekter. Forretningsbankene har ofte mer ressurser og tilgang til avanserte risikostyringsverktøy, noe som kan gi dem en fordel i risikovurdering og kapitalfordeling. Dette vil fortsatt føre til ulike konkurransevilkår, til tross for de nye tiltakene. Videre kan implementeringen av den nye standardmetoden medføre betydelige kostnader og operasjonelle utfordringer, spesielt for mindre sparebanker som må tilpasse seg de nye kravene. Det er derfor essensielt at regulatoriske myndigheter følger nøye med på overgangen og sikrer at eventuelle skjevheter adresseres underveis, for å oppnå en mest mulig rettferdig og balansert konkurranse i banksektoren.

Økt kapitaldekning styrker små og mellomstore bankers motstandskraft mot tap og uforutsette hendelser. Det forventes å forbedre bankenes evne til å håndtere konjunktursvingninger, naturkatastrofer, pandemier og regulatoriske krav. Samtidig åpner økt kapitaldekning for frigjøring av kapital som kan brukes på andre områder i bankens drift. Dette kan inkludere finansiering av nye lån, investeringer i verdipapirer, utvidelse av bankens virksomhet, tilbakeføring til kunder eller generell styrking av bankens finansielle situasjon. Med andre ord kan økt kapitaldekning ikke bare bidra til å sikre bankens stabilitet, men også fremme vekst og bærekraft på lang sikt.

Den nye standardmetoden kan også bidra til bedre risikostyring, mer finmasket prising av lån og mer effektiv kapitalbruk. Lån med lav kredittrisiko skal få lavere risikovekt under den nye standardmetoden, mens mer risikable lån skal få en høyere risikovekt. Det gir bankene insentiver til å kreve en høyere rente for risikable utlån, slik at bankenes prising av lån blir mer finmasket. Dersom de nye risikovektene i stor grad reflekterer den faktiske risikoen, er det rimelig å anta at den økte risikofølsomheten i den nye metoden kan bedre risikostyringen og dempe sårbarheten i det finansielle systemet. (Norges Bank, 2023).

Påvirkningen av konkurranseevne vil variere avhengig av bankens situasjon. Geografiske forskjeller og markedsstrategier spiller en viktig rolle i å bestemme graden av konkurranseevne. Sparebanker med en større kundebase i sentrale områder vil i større grad konkurrere med store forretningsbanker. På den andre siden vil sparebanker som er godt forankret i distriktene og lokalmiljøer, oppleve mindre konkurranse fra større banker.

Forretningsbanker konsentrerer vanligvis sin virksomhet i større byer og områder med høy befolkningstetthet. Sparebanker i sentrale områder vil derfor isolert sett oppleve større positive effekter av det nye regelverket sammenlignet med sparebanker i mer perifere områder. Det er imidlertid utfordrende å spesifisere nøyaktige forskjeller i konkurranseevne på nåværende tidspunkt, ettersom flere faktorer spiller inn. For eksempel har sparebanker ofte filialer i flere bygder og tettsteder, og digitale løsninger gjør det enklere å opprettholde kundeforhold på tvers av regioner.

3.4.4 Økt utlånsvolum

Bankene kan velge å bruke den frigitte kapitalen til å øke utlånsvolumet, som kan bidra til å støtte lokalsamfunnet ved å tilby finansiering for småbedrifter og enkeltpersoner. Med utlånsvolum menes mengden penger som bankene låner ut til enkeltpersoner og bedrifter. Dette kan være spesielt viktig for unge personer og småbedrifter, som har begrenset tilgang til finansiering og avhenger av bankene for å realisere sine planer og mål.

Endringer i kapitalkrav kan påvirke bankenes utlånsrenter og utlånsvolum. Bankenes utlånsrente skal blant annet dekke bankenes forventede tap på utlån samt driftskostnader og finansieringskostnader som følger av å yte lånene. Egenkapitalfinansiering er isolert sett dyrere enn annen finansiering. En reduksjon i egenkapitalkravene kan derfor redusere bankenes finansieringskostnader. Det kan gjøre bankene i stand til å tilby billigere lån, noe som kan bidra til større utlånsvekst (Norges Bank, 2023).

Det er opp til hver enkelt bank å avgjøre hvordan de vil håndtere en kapitallettelse, og det vil variere fra bank til bank. Likevel gir det utvilsomt muligheter for økt vekst. Lokalbank (personlig kommunikasjon, 15. mai 2024) poengterer at reduserte priser generelt er den enkleste metoden for å oppnå vekst, som betyr at en del banker sannsynligvis vil velge denne strategien. Banker som allerede fokuserer på utlånsvekst fremfor kapitalvekst, kan fortsette denne strategien over lengre tid. Et annet alternativ er at banken ønsker å opprettholde sin nåværende vekstrate. De kan da bruke kapitallettelser til å redusere kapitalmengden, for eksempel ved å innfri ansvarlige lån eller fondsobligasjoner. Det er hybride finansieringsformer mellom gjeld og egenkapital som bidrar til å øke kapitaldekningen. Bankene kan også velge å kjøpe tilbake utstedte egenkapitalbevis.

Samlet sett kan lavere kapitalkrav for lokalbankene ha en betydelig innvirkning på tilgangen til kreditt og økonomisk aktivitet i et lokalsamfunn. Dette kan stimulere økonomisk vekst og øke investeringene i økonomien. Bedrifter som utvider sin virksomhet, kan skape flere arbeidsplasser og bidra til økt produksjon. Økt sysselsetting har en rekke positive ringvirkninger, som økt kjøpekraft, redusert arbeidsledighet og styrking av lokaløkonomien. Privatpersoner som får bedre tilgang til boliglån, kan realisere boliginvesteringer, noe som vil bidra til økt aktivitet i bygg- og anleggssektoren, samt tilknyttede bransjer som eiendomsmegling og håndverkstjenester.

På lang sikt kan økningen i utlånsvolum være en viktig driver for økonomisk vekst i et lokalsamfunn. Flere arbeidsplasser kan føre til en mer stabil lokaløkonomi og et større skattegrunnlag for kommuner, som igjen kan investeres i infrastruktur og offentlige tjenester. Lokale banker kan dermed skape et mer inkluderende økonomisk miljø, hvor flere får muligheten til å delta i den økonomiske aktiviteten. Den nye standardmetoden kan bidra til at lokale banker fremmer sosial og økonomisk rettferdighet, ved å gjøre det lettere for små og mellomstore bedrifter samt privatpersoner å få tilgang til nødvendig finansiering.

3.4.5 Diversifisering og bedre risikostyring

Selv om bankene kan velge å investere friggitt kapital i verdipapirer og finansielle instrumenter for å diversifisere investeringer og spre risiko, er det viktig å merke seg at denne strategien også innebærer en nøye vurdering av markedsforhold og risikopreferanse. Dette kan inkludere obligasjoner, aksjer, fond eller andre typer aktiva som vil redusere eksponeringen mot eventuelle tap på et enkelt investeringsområde. For eksempel vil Bank 8 og 10, som forventer de største økningene i kapitaldekning, ha større muligheter til å utforske slike investeringsmuligheter. På den andre siden må Bank 5 og 6, som forventer lavere økninger, kanskje vurdere alternative strategier når de skal utnytte den frigitte kapitalen.

Den nye standardmetoden fokuserer på bedre kapitalallokering og legger til rette for mer effektiv risikostyring. Dette gir insentiver til økt fokus på lønnsomme bedrifter og prosjekter, som igjen bidrar til gode investeringer og økonomisk vekst i lokalsamfunnet. Ved å identifisere risiko og forebygge økonomisk ustabilitet, reduseres risikoen for mislighold og tap i det nye regelverket. Videre vil regelverket bidra til en mer robust banksektor som er bedre rustet til å håndtere økonomiske svingninger og uforutsigbare markedsforhold.

Samlet sett legger den nye standardmetoden til rette for bærekraftig utvikling både for bankenes interne prosesser og strategier, men også hos kunder. Dette skaper et miljø der både bankene og deres kunder kan dra nytte av en stabil og forutsigbar økonomisk ramme, som fremmer langsiktig vekst og finansiell stabilitet. Dermed kan bankene styrke sin rolle som katalysatorer for økonomisk utvikling og bidra til å bygge tillit i det finansielle systemet.

3.4.6 Styrking av bankens soliditet og tillit

En økt kapitalbuffer vil styrke soliditeten og motstandskraften mot uforutsette hendelser eller økonomiske nedgangstider. Med en styrket kapitalbase kan lokalbankene tåle vanskelige tider uten å ty til ekstern hjelp og nødplaner. De vil også kunne opprettholde sin operative stabilitet ved mindre svingninger som vanligvis ville svekket normal drift. Som et resultat styrkes kundenes tillit til bankenes evne til å oppfylle sine forpliktelser og beskytte kundeinnskudd. Lokalbankene er dypt forankret i sine lokalsamfunn og kjent for sin personlige kundeservice, fleksibilitet og evne til å forstå lokale behov og utfordringer. Derfor er opprettholdelse av soliditet og tillit avgjørende for lokalbanker. Ved å vise seg som pålitelige og stabile, kan de fortsette å tjene som viktige drivere for økonomisk vekst og utvikling på lokalt nivå.

Tilsynsmyndigheter vil også se positivt på bankenes finansielle robusthet, noe som bidrar til å opprettholde tillit og stabilitet i det finansielle systemet. En solid kapitalbase kan styrke en banks posisjon og rykte i markedet, da investorer og kunder tiltrekkes av pålitelige og stabile banker. Den økte markedsandelen og konkurransedyktigheten som følger med dette, vil åpne muligheter for vekst og ekspansjon på lang sikt. Oppsummert vil en økt kapitalbuffer bidra til en sunnere, mer stabil banksektor som kan navigere gjennom utfordringer, opprettholde tillit blant kunder og interessenter, og fortsette å spille en viktig rolle i økonomisk vekst og utvikling.

3.4.7 Investering i teknologisk utvikling

Den frigitte kapitalen kan også investeres i ny teknologi og digitale løsninger som kan effektivisere drift, kundeservice og konkurransedyktighet i en stadig mer digitalisert bransje. Interne prosesser som automatisering av rutinemessige oppgaver, daglig drift og implementering av avanserte datasystemer kan øke produktivitet og redusere kostnader. Eksempler kan være å ta i bruk kunstig intelligens, blockchain-teknologi og dataanalyser for å utvikle nye produkter og tjenester. Det kan igjen frigjøre ressurser, i form av personell og midler som kan omfordeles til mer verdiskapende aktiviteter.

Ny teknologi kan også forbedre kundeservice ved å tilby mer tilgjengelige, brukervennlige og skreddersydde tjenester. Eksempler kan være chatbots, mobilapper og nettbankløsninger som gjøre det enklere for kunder å utføre banktjenester hvor som helst og når som helst. Dette kan også bidra til å styrke bankens konkurransedyktighet gjennom økt kundetilfredshet og tilgjengelighet. Moderne og innovative løsninger kan bidra til å skille seg fra konkurrenter,

bedre omdømme og øke markedsandeler. Det er derfor viktig å forberede seg på fremtidige utfordringer og trender, for å henge med i en konkurransepreget banksektor i utvikling.

3.4.8 Samfunnsengasjement

For å ytterligere styrke båndene til lokalsamfunnet kan lokale banker aktivt støtte lokale samfunnsprosjekter, entreprenørskap, veldedige formål og andre filantropiske initiativer. Gjennom gaveinstituttet, har sparebankene gjennom snart 200 år bidratt til lokalsamfunnet gjennom gaver og tilskudd til forskjellige allmennyttige formål. Dette omfatter typisk støtte til områder som utdanning, idrett, kultur og miljøtiltak. Frigjort kapital som følge av endringer i kapitaldekningsregelverket kan gi banken større fleksibilitet til å støtte innovative prosjekter som direkte henvender seg til spesifikke behov i lokalsamfunnet.

Bankens økte bidrag og støtte til samfunnets behov kan ha en rekke positive virkninger, inkludert økt motivasjon og stolthet over arbeidsplassen blant de ansatte. De største effektene vil imidlertid være blant bankens kunder i lokalsamfunnet, da denne typen engasjement bidrar til positiv omdømmebygging og styrking av relasjonelle bånd mellom banken og samfunnet den betjener. Gjennom å være en aktiv deltaker i lokalsamfunnet, styrkes bankens rolle som en viktig støttespiller og en troverdig partner for lokalsamfunnets utvikling og vekst.

4.0 Konklusjon

Ved å bruke data levert av Lokalbanc har vi undersøkt hvordan en endring i kapitaldekningsregelverket vil påvirke 10 norske sparebanker. Våre empiriske funn peker mot positive, men varierende virkninger for bankene. Den vesentlige faktoren som påvirker endringen i kapitaldekning, er andelen eksponeringer i ulike Loan-to-Value (LTV) grupper. For eksempel vil andelen eksponeringer som ligger under 55 prosent føre til lettelser i kapitalkravene, da de vektet 15 prosent lavere i den nye standardmetoden. På en annen side vil andelen mellom 55 prosent og 80 prosent dra i retning av skjerpede kapitalkrav, da de vektet 75 prosent med massemarked eller 100 prosent uten i den nye standardmetoden.

Våre funn konkluderer med at gjennomsnittlig økning i kapitaldekning for bankene i Lokalbanc er på 1,93 prosent. Det er viktig å påpeke at analysen er utført under visse forutsetninger, inkludert ekskludering av nye eiendomsverdier i den nye standardmetoden, samt fokus på isolerte effekter for morselskapene uten Verd boligkreditt og OMF. Det er avgjørende at bankene forblir proaktive med tanke på fremtidige endringer i reguleringer. Dette krever en solid forståelse av potensielle revisjoner i kapitaldekningsstandarder og evnen til å tilpasse seg raskt og effektivt til nye krav og retningslinjer. Analysen understreker viktigheten av å være forberedt og fleksibel i en skiftende regulatorisk sektor.

Våre analyser viser at massemarked spiller en viktig rolle i utslagene i kapitaldekning. Bankene som benytter massemarked i sine risikovektinger oppnår i snitt 0,5 prosent høyere økning i kapitaldekning. Bankene som ikke benytter massemarked, kan i snitt oppnå 2 prosent høyere økning i kapitaldekning. Dette understreker at massemarked gir en mer risikofølsom vekting av utlån, som kan være fordelaktig på lang sikt hvis det tas i bruk. Samlet sett konkluderer vi med at hensynet til ulike faktorer, inkludert reguleringer og strategiske tilnærminger som bruk av massemarked, vil være viktig for å optimalisere kapitaldekningen og dermed styrke bankenes finansielle posisjon og bærekraft på lang sikt.

Kapitallettelsene er forventet å ha en positiv innvirkning på konkurransevnen til sparebankene (SM-bankene) i lys av de nye regulatoriske kravene. Vår analyse støtter at med implementeringen av det nye regelverket, vil SM-bankene nærme seg kapitalkravene som tradisjonelt er satt for de større forretningsbankene (IRB-bankene). Dette representerer en signifikant justering i reguleringssystemet som kan endre markedsandeler i norsk banksektor.

Det er utfordrende å kvantifisere hvor store markedsandeler bankene i Lokalbank kan oppnå under det nye regelverket. Analysen vår baserer seg på flere forutsetninger gitt oppgavens omfang, og det vil eksistere usikkerheter frem til regelverket er fullt implementert. Potensialet for vekst og økte markedsandeler vil være avhengig av bankenes strategier og produkter, ulike utlånsporteføljer, om massemarked anvendes, geografisk innvirkning på konkurranse, og hvordan kapitallettelsene anvendes.

For å forstå endringens omfang, kan Herfindahl-Hirschman indeksen (HHI) for utlåns- og innskuddsmarkedet i det norske personkundesegmentet over tidsperioden 1990-2020, fungere som et robust sammenligningsgrunnlag. En analyse av HHI kan avsløre endringer i markedskonsentrasjonen og gi verdifulle innsikter i hvordan konkurransedyktigheten har utviklet seg som en følge av regulatoriske tilpasninger.

Forbrukere kan forvente å se endringer i tilgjengeligheten av banktjenester og potensielt i prisstrukturene som følge av de reduserte kapitalkostnadene. Disse forbedringene vil føre til et mer dynamisk utlåns- og innskuddsmarked, der sparebankene vil kunne tilby mer konkurransedyktige priser og bedre tilgjengelighet for finansielle produkter. Videre vil en styrket kapitaldekning gi SM-bankene økt motstandsdyktighet mot volatilitet i markedene, noe som stabiliserer deres økonomiske fundament og sikrer operativ drift.

Det vil være motstridende effekter ved innførelsen av nytt regelverk. En av de viktigste faktorene som kan påvirke effekten av kapitallettelsene, er den nye fremgangsmåten for å beregne boligpriser i den nye standardmetoden. Denne metoden kan potensielt motvirke noen av fordelene ved kapitallettelsene. Videre vil bankenes individuelle strategier og tolkning av regelverket spille en betydelig rolle i deres konkurranseevne. Derfor er det avgjørende at bankene er fleksible og tilpasningsdyktige for å maksimere de potensielle fordelene og minimere eventuelle ulemper ved de nye reguleringene. For å oppnå suksess i dette nye reguleringslandskapet, må bankene investere i tilpasningsdyktige strategier og kontinuerlig evaluere sin posisjon i markedet. Ved å gjøre dette kan de dra full nytte av de nye reguleringene og styrke sin konkurranseevne i en stadig mer dynamisk finanssektor.

4.1 Videre forskning

Videre forskning på området bør inkludere andre typer eksponeringer i bankenes portefølje, da vi kun har sett på endringer for eksponeringer som er sikret med pant i fast eiendom. Det vil være nyttig å se på endringer i risikovekt for næringseiendom, og eventuelle andre betydelige eksponeringer bankene har i porteføljen. Videre studier kan eksempelvis inkludere en analyse av ikke-pantesikrede lån, bedriftskunder og forbrukerlån, da disse segmentene kan vise til varierte risikoprofiler og reagere ulikt på endringer i regelverket. Det er også hensiktsmessig å undersøke nærmere hvordan nye eiendomsverdier vil slå ut i det regelverket.

Selv om endringene i øvrige eksponeringer antas å ha mindre konsekvenser for bankene, er mulige innvirkninger både relevant og verdifull å tallfeste. Det er også nødvendig å vurdere interaksjonseffekter mellom de ulike eksponeringene for å få en helhetlig forståelse av hvordan de samlet påvirker bankenes finansielle posisjon. Avslutningsvis bør fremtidig forskning vurdere de langsiktige virkningene av regelverksendringene på finansmarkedenes stabilitet, samt bankenes evne til å håndtere økonomisk ustabilitet og potensielle finansielle sjokk. Ved å gjøre dette kan forskningene bidra til å forberede finanssektoren på fremtidige utfordringer, og sikre at reguleringene tjener sitt formål om å styrke finansiell stabilitet.

Referanseliste

Bank for International Settlements (BIS). *History of the Basel Committee*. Hentet 28. februar 2024 fra <https://www.bis.org/bcbs/history.htm>

Bankundersøkelsen 2023. Forbrukerrådet. *Nordmenns bytteevaner i 2022 innen finansielle tjenester*.

<https://storage02.forbrukerradet.no/media/2023/04/bytteundersokelsen-2023-1.pdf>

Bresnahan, T. F., & Reiss, P. C. (1991). Entry and Competition in Concentrated Markets.

Journal of Political Economy, 99(5), 977–1009. <http://www.jstor.org/stable/2937655>

Cao, J & Juelsrud, E. R (2021). *Obligasjoner med fortrinnsrett - et marked fortsatt i sterk vekst*.

<https://www.norges-bank.no/bankplassen/arkiv/2021/obligasjoner-med-fortrinnsrett--et-marked-fortsatt-i-sterk-vekst/>

Cook, M, H. Johansen, E. (2023, 25 januar). OMF er viktig også i urolige tider. *Finansavisen*.

<https://www.finansavisen.no/finans/2023/01/25/7979960/omf-er-viktig-ogsaa-i-urolige-tider>

CRR/CRD IV-forskriften. (2014). *Forskrift om kapitalkrav og nasjonal tilpasning av CRR/CRD IV* (FOR-2024-02-13-250). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-08-22-1097?q=Forskrift%20om%20kapitalkrav>

De samarbeidende sparebankene. *De 8 bankene*. Hentet 27. februar 2024

fra <https://dssbank.no/>

Eika alliansen. *Bærekraft i 200 år*. Hentet 27. februar 2024

fra <https://www.eika.no/eika-alliansen>

Finans Norge. *Antall sparebanker*. Hentet 13. mai 2024

<https://www.sparebankforeningen.no/om-oss/antall-sparebanker-i-norge/>

- Finans Norge. (2024, 12. februar). *Bankkundene er aktive som aldri før.*
<https://www.finansnorge.no/artikler/2024/02/bankkundene-er-aktive-som-aldri-for/>
- Finans Norge. (2023, 25. oktober). *Endret praksis kan gi bønder dyrere boliglån.*
<https://www.finansnorge.no/artikler/2023/10/endret-praksis-kan-gi-bonder-dyrere-boliglan/>
- Finansdepartementet. (2024, 26. april). *Finansmarkedsmeldingen.*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a633790fb55a40219e1f2251b629988f/no/pdfs/stm202320240023000dddpdfs.pdf>
- Finansdepartementet. (2023, 13. desember). *Kapitalkrav for landbrukseiendomslån.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/kapitalkrav-for-landbrukseiendomslan/id3018208/>
- Finansdepartementet. (2023, 13. desember). *Gjennomføring av endringer i kapitalkravsregelverket - CRR3/CRD6.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/gjennomforing-av-endringer-i-kapitalkravsregelverket-crr3crd6/id3018207/>
- Finansdepartementet. (2023, 22. september). *Konkurransen i bankmarkedet.*
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/konkurransen-i-bankmarkedet/id2995197/>
- Finansdepartementet. (2022, 16. desember). *Videreføring av bankenes kapitalkrav.*
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/videreforing-av-bankenes-kapitalkrav/id2951593/>
- Finansdepartementet. (2022, 30. november). *Risikovektning av boliglån og næringsseiendomslån.*
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3f6337d5f38440398dfc4d7af69d2a8b/horing-snotat-19-2702.pdf>
- Finansdepartementet. (2013, 7. november). *CRR.*
<https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2013/nov/crr-forordningen/id2433329/>

Finansportalen. Hentet 28. februar 2024

Fra <https://www.finansportalen.no/bank/bankskjema/>

Finanstilsynet. (2023). *Finansielt utsyn desember 2023*.

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/e3778eec8a4f4094bd94852df35be960/finansielt-utsyn---desember-2023.pdf>

Finanstilsynet. (2022, 30. november). *Risikovektning av boliglån og næringseiendoms lån*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3f6337d5f38440398dfc4d7af69d2a8b/horingsnotat-19-2702.pdf>

Finanstilsynet. (2017). *Obligasjoner med fortrinnsrett*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/a761bf9db723449bab6e3cafef1770c9/obligasjoner-med-fortrinnsrett-vurderinger-sladdet.pdf>

Finanstilsynet. (2019). *Obligasjoner med fortrinnsrett, gjennomføring av covered bonds direktivet og endringer i CRR artikkel 129*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/07c58cbb41164b9a9f0419332d310109/finanstilsynets-horingsnotat-12251758.pdf>

Friestad, B. (2022, 17. november). *Ny standardmetode 2025 – positive virkninger for banksektoren?* [Paperpresentasjon]. Finansiell fagdag.

<https://www.norges-bank.no/contentassets/ade9528920d14d8bbe0d140ca0e504c8/8-bjorn-friestad.pdf?v=25112022134218>

Henriksen, E. (2022). Nobelprisen i økonomi 2022. *Samfunnsøkonomen*, 36(6), s. 11-14.

Kirkedam, I. (2023, 28. februar). *Covered Bonds*.

<https://www.finansnorge.no/tema/statistikk-og-analyse/bank/omf/>

Kirkedam, I. (2023, 6. september). *Fakta om norsk banknæring*.

<https://www.finansnorge.no/tema/statistikk-og-analyse/bank/fakta-om-norsk-banknaring/>

Landbruksdirektoratet. *Konsesjon på eiendom*. Hentet 27. februar 2024

fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/eiendom/konsesjon-paa-eiendom>

Meld. St. 18 (2022-2023). *Finansmarkedsmeldingen 2023*. Finansdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20222023/id2972294/>

Menon Economics. (2023). *Kartlegging av norsk banksektor - en internasjonal sammenligning*.

<https://www.finansnorge.no/siteassets/dokumenter/publikasjoner/kartlegging-av-norsk-banksektor---en-internasjonalt-sammenligning.pdf>

Norges Bank. (2023). *Det norske finansielle systemet 2023*.

https://www.norges-bank.no/contentassets/41a6f8ea7d9842d994b9de750fd6c570/dnfs_2023.pdf?v=17012024125211

Norges Bank. (2023). *Effekter av ny standardmetode og nytt gult for IRB-bankene*. (nr. 8)

<https://www.norges-bank.no/contentassets/33d43602e7ee48898ce289158370d376/staff-memo-8.pdf?v=07062023133255>

Norges Bank. (2022). *Det norske finansielle systemet 2022*.

<https://www.norges-bank.no/aktuelt/nyheter-og-hendelser/Publikasjoner/det-norske-finansielle-systemet/2022-dnfs/innhold/>

Norges Bank. (2020). *Effekter av IRB-metoden på bankenes utlån til norske foretak*. (nr. 1)

<https://www.norges-bank.no/contentassets/e56a17ab4a8c4069802338e3ffa05c9a/staff-memo.pdf?v=14012020145807&ft=.pdf>

Norges Bank. (2019). *Finansiell stabilitet - sårbarhet og risiko*.

<https://norges-bank.brage.unit.no/norges-bank-xmlui/bitstream/handle/11250/2636035/Finansiell%20stabilitet%202019.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Norges Bank. (2012). *Basel I-gulvet - overgangsregel og sikkerhetsmekanisme i kapitaldekningsregelverket.*

https://norges-bank.brage.unit.no/norges-bank-xmlui/bitstream/handle/11250/2558286/aktuell_kommentar_2012_-_8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Norges Bank. (2010). *Penger og kreditt 2/2010*

<https://norges-bank.brage.unit.no/norges-bank-xmlui/bitstream/handle/11250/2501975/kapitaldekning.pdf?sequence=1>

PwC. (2024, 15. februar). *Det nye kapitalregelverket CRR3 har kommet.*

<https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/bankene-maa-forberede-seg-paa-crr3.html>

Scope rating (8 februar, 2022). *Scope affirms AAA raring on Verd Boligkreditt's Norwegian mortgage covered bonds, Outlook Stable.*

<https://scoperatings.com/ratings-and-research/rating/EN/170063>

Sparebank 1-alliansen. *Om SpareBank 1-alliansen.* Hentet 27. februar 2024

fra <https://www.sparebank1.no/nb/bank/om-oss/om-banken/om-sparebank-1-alliansen.html>

Sparebanken Sør (2022). *Risiko- og kapitalstyring.*

<https://www.sor.no/globalassets/financial-reporting/2022-risiko-kapitalstyring-pilar-3-sparebanken-sor.pdf>

Sparebankforeningen. *Sparebankene styrker samfunnet.* Hentet 27. februar 2024

fra <https://www.sparebankforeningen.no/om-oss/sparebankene-styrker-samfunnet/>

Sparebankforeningen (2023). *Antall sparebanker.* Hentet fra:

<https://www.sparebankforeningen.no/om-oss/antall-sparebanker-i-norge/>

Skatteetaten. *Utleie av næringseiendom.* Hentet 4. mars 2024 fra

<https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/bolig-og-eiendeler/bolig-eiendom-tomt/utleie-arkiv/naringseiendom/>

Steffensen, E. (2013, 16. desember). *Nye krav til bankene - Basel III/CRD IV*.

<https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1504-2871-2013-04-06#sec-4>

Thue, L. (2014) *Forandring og forankring* (1. utg). Universitetsforlaget.

Verd Boligkreditt. Hentet 27. februar 2024

fra <https://verdboligkreditt.no/>

